

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ΄.

Υ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 3 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1912

Υ

ΑΡΙΘΜΟΣ 469

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Ένα γράμμα για τὸ «Γύρο τῶν Ὁρῶν».
- ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ. Ψυχή.
- ΔΙΣΚΕΨΙΟΣ. Πλήξη.
- Ν. ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ. Ρούσικη φιλολογία—Ὁ «Ὀκεανὸς» τοῦ Δ. Ἀνδρέγεβ.
- ΚΥΒΟΣ. Ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία (Γ').
- Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ. Μνημόσυνο στὸ θάνατο τοῦ Σ. Πασαγιάννη.
- ETTORE MOSCHINO. Τριστάνος καὶ Ἰζόλδη (μεταφρ. Ν. Ποριώτης) συνέχεια.
- ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ. Πολιτικὴ Ἐπιθεώρηση.
- Σ. ΣΚΙΠΗΣ. Μυρτούλα.
- Α. ΤΡΑΝΟΣ. Ἐθνικὴ πολιτικὴ.
- Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

ΠΛΗΞΗ

«... Ὅμως αὐτὸς ὁ νέος λέγει τόσον τολμηρὰς ἀνοησίας ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴν κρύβουν μέσα τοὺς κάποιοι σοφίαν ὅμοια με *δυνατὴν βροντὴν ποὺ ἂν δὲν φέρει κεραυνόν, κρύβει ὁμως μέσα τῆς κάποιοι ἀστραπὴν*».

Ἰσως τὸ δυστύχημα τοῦ βιβλίου ἀπ' ὅπου ξεσηκώνουμε τὴν παραπάνου φράση, εἶναι ὅτι δὲ λέγει καὶ *τολμηρὰς ἀνοησίας*, ὥστε νὰ μπορούσαν τουλάχιστο, σὰν τὴ βροντὴ με τὸν κεραυνὸ καὶ τὴν ἀστραπὴ, νὰ κρύβουνε μέσα τοὺς καὶ κάποια σοφία. Ἡ φράση αὐτὴ μᾶς φάνηκε χαρακτηριστικὴ γιὰ ὅλο τὸ βιβλίο, ἀπὸ τίς διαφορὰς μεριὰς ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ κοιτάξει, μάλιστα ἀπὸ κείνες ποὺ ἀνταποκρίνονται περισσότερο στὴν ἰδέα τοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ θὰ ζητήσῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ μάθει καὶ ποὺ εἶναι αὐτὸ τὸ βιβλίο. Ἐπιγράφεται «Ἱστορία τῆς Ἰδέας, Γαδατάμας—Ἀστάρης» ἀλλὰ καὶ «Μῦθοι τῆς Ζωῆς, αἱ ἱστορίαι τοῦ Δισκεψίου καὶ τοῦ Τρισκεψίου» νὰ τόνομάσει κανεὶς, τὸ ἴδιο κάνει. Δηλαδή εἶναι δυὸ διαφορετικὰ βιβλία, ἀλλὰ «τέτοια στὴν αὐθιπαρξία τοὺς καὶ στὴν ὁμοιότητα, σάμπως ἑνὸς

μόνου ἀνθρώπου τὰ πνευματικὰ ἔργα, ποὺ ὅλα τοὺς ὅσον κι ἂν χωρίζονται καὶ διαφέρουν, ἔχουν ὁμως συνάρτησιν μεταξύ τοὺς καὶ ὁμοιότητα... *νερὸ θὲ νὰ ἔλεγεσ τρεχάμενο ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴν*» (Μῦθοι τῆς Ζωῆς, ἡμέρα θαυμάτων σελ. 152). Ἐδῶ, θὰ μᾶς δώσει τὴν ἀδεια μιὰ στιγμὴ ὁ ἀναγνώστης κι ὁ συγγραφέας νὰ κάνουμε κ' ἡμεῖς μιὰ μικρὴ παρομοίωση πὼς τὸ τρεχάμενο νερὸ κάνει ποῦ καὶ ποῦ ἐκεῖ ποῦ τρέχει καὶ μερικὸς καταρράχτες «οἱ ὅποιοι παφλάζουν ἐπάνω εἰς τοὺς κρημνοὺς τῶν παθῶν τῆς καρδίας» (Ἱστορία τῆς Ἰδέας, σελ. 32). Θέλουμε δηλ. νὰ ποῦμε, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸν Πήγασο τῶν παρομοιώσεων, ὅτι, κατὰ τὸ παράδειγμα ὁμοίων ἔργων, ὅπως λ. χ. ὁ Ζαρατούστρας τοῦ Νίτσε, εἶναι καὶ τὸ βιβλίο μας σπαρμένο με ποιήματα—περιττὸ νὰ τὸ προστέσουμε, πὼς δὲν εἶναι τὰ ποιήματα αὐτὰ δίχως συνάρτησιν καὶ δεσμὸ με τὴ σειρά τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀπεναντίας εἶναι μέσα στὴν ὑφὴ του. «Κάποτε, λέει ὁ συγγραφέας, ὁ φανερός ἡχητικὸς ρυθμὸς μοῦ ἐφάνη χρήσιμος πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἰδέας». (Ἱ. Ζερβοῦ, Ἱστορία τῆς ἰδέας, πρόλογος). «Ὁ ἡχητικὸς ρυθμὸς πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἰδέας» ἐφάνη χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖος στὸ συγγραφέα ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀμέσως κεφάλαιο—Ζωὴ τοῦ Γαδατάμα :

Ἀρῶμο μακρινὸ τραβᾶ — ὁ διαβάτης
κι ὅλο τρέχει στὰ στεραβᾶ.

Τὸ περπάτημα τῆς μέρας τὸν κουράζει
καὶ τὸ φῶς δίνει του κόπο καὶ μαράζι.

Ἀποζητᾶ τῆς νύχτας τὸ βαθύ — σκοτάδι
γιὰ νὰ βαρικομηθῇ.

Κι ὅλο περπατᾶ, ὡς ποὺ νυχτώνει,
βλέποντας στὸ λόγγο ἕνα φῶς νὰ μεγαλώνει.
Μὰ τοῦ κάκου πρὸς ἐκεῖ τραβᾶ — δὲν φτάνει
κι ὅλο τρέχει στὰ στεραβᾶ.

Ὅπως διαβάζουμε στὸν πρόλογο (σελ. γ') «τὸ ὕφος πολλῶν θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ προφητικῶν γραφῶν ἐχρησίμευσεν ἐπιτήδεια εἰς διατύπωσιν τῆς ἐννοίας», καὶ λογαριάζουμε κ' ἡμεῖς παρακάτω νὰ δώσουμε ἐπιτήδεια στὸν ἀναγνώστη «ἀπόγευμα» — ὅπως γράφανε μιὰ φορὰ, τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ *γραφικοῦ* ὕφους τοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ πρῶτα πρέπει νὰ παρατηρήσουμε, ἀφοῦ τὴν ἀφορμὴ μᾶς τὴ δίνει τὸ ποίημα, ὅτι ὁ συγγραφέας ἐπιτήδεια «διὰ τὸν ἡχητικὸν ρυθμὸν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἰδέας» μεταχειρίζεται καὶ «τὸ ὕφος λαϊκῶν ποιημάτων» με ἀνά-

λογο τρόπο, καθώς λ. χ. τὸ γνωστὸ ποίημα τοῦ Στραβογιώργη πού γυρεύει τὴ χαρά:

Ἐβγήκε ὁ στραβογιώργης μιά φορά
γυρεύοντας στὸν κόσμο τὴ χαρά.

κ. τ. λ.

Οἱ σοφοί, πού εἶταν ἡ παρέα τοῦ Γαβατάμα, κ' ἔτρωγαν μαζί του σὲ «κοντὴν μαρμαρίνην τράπεζαν, μὲ ἀργυρὰ πόδια» ξαπλωμένοι «σὲ ἀναπαυτικά ἀνάκλιτρα στρωμένα μὲ πορφύραν κτλ.» «ἐνῶ ὄρθαι ὀλόγυρα δώδεκα ὠραιόταται γυναῖκες ὑπηρετοῦσαν ἐνδεδυμένα χιτῶνας ἀραχοῦφάντους... κ' ἔτραγουδοῦσαν, ἐνῶ ὁ Γαβατάμας καὶ οἱ φίλοι του ἔτρωγαν, σύντομα τραγούδια ἁρμονικώτατα ἢ ἐσχηματίζαν συμπλέγματα γεμάτα χάριν καὶ ἡδονήν» οἱ σοφοὶ λοιπὸν «ἀκούοντας τὸ τραγούδι ἔλεγαν:

— Τί ὠραία ὑπνοεὶ τὴν κούρασιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὕπνου.

Ἐπειτα ἐρωτοῦσαν:

— Διατί ὁ ποιητὴς νὰ μὴν ἀναφέρει τὸ καλύδι ἀπὸ τὸ ὅποιον βγαίνει τὸ φῶς; Ἀλήθεια πάντοτε ὁ ἄνθρωπος ἀπατάται ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ φωτός.

Τότε ὁ Γαβατάμας τοὺς ἔλεγε:

— Φίλοι μου, τὸ φῶς δὲν ἐδγαίνεν ἀπὸ τὸ καλύδι. Δὲν εἶταν εἰς τὸ δάσος καλύδι, ἀλλὰ φωτιὲς βοσκῶν, πού ἔσβυναν, σὰν τῶν ἀνθρώπων οἱ ἀλήθειες, ὡς πού ὁ διαδάτης νὰ τὰς φθάσει.

Καὶ οἱ σοφοὶ ἐγελοῦσαν ἀφρόντιστα διὰ τὸ πάθημα τοῦ διαδάτη καὶ τὸ ἰδικόν των — καὶ τὸ ἰδικόν μας.

Τότε ὅμως ὁ Γαβατάμας ἔμενε σκεπτικὸς δι' ἄλιγον, ὡς πού τὸν ἔδγαλε πάλιν ἀπὸ τοὺς συλλογισμούς του ἢ φλυαρία των.

Ἀνάλογα μὲ τὸ μᾶκρος τῆς κριτικῆς μας ἴσως νὰ εἶναι πολλὰ τὰ κομμάτια πού ἀντιγράψαμε ὡς τώρα ἀπὸ τὸ βιβλίον, χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι αὐτὰ καὶ τὰ μόνον χαρακτηριστικά. Καὶ μὲ κλεισμένα μάτια μπορεῖ κανεὶς νὰ πλῶνει καὶ νὰ παίρνει. Ἄν τὸ κάναμε αὐτό, καὶ μείναμε πολὸ στὰ καθέκαστα, εἶναι μόνον καὶ μόνον γιατί μᾶς εὐκολύνει γιὰ τὴ σωστὴ ἐχτίμηση τοῦ συνόλου. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στὸν πρόλογο γράφει ὁ συγγραφέας πὼς εἶναι «τὸ ἔργον σύνθεσις καλλιτεχνικῆ βαθυτέρας σκέψεως καὶ σύνολον φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ δημιουργίας»· ἀλλὰ τί «βαθυτέραν σκέψιν καλλιτεχνικὴν» καὶ τί «φιλοσοφικὴν μελέτην καὶ δημιουργίαν» μποροῦν νὰ αντιπροσωπεύουν τὰ κομμάτια πού ξεσηκώσαμε; Δὲν ξέρομε μὲ τί λογῆς θάμα μπορεῖ ἀπὸ τέτοιες κακότεχνες καὶ ρηχῆς κοινοτο-

πίες νὰ βγεῖ στὸ τέλος «σύνθεσις καὶ σύνολον» ὅπως ὀρίζονται στὸν πρόλογο.

Ἄπὸ τὰ παραπάνου κομμάτια τοῦ βιβλίου θὰ κατάλαβε ἴσως ὁ ἀναγνώστης τὴ μορφή του. Δὲν εἶναι ἐπιστημονικὴ, ὅπως λένε· ἀλλὰ παρουσιάζει τὶς ἰδέες του ὁ συγγραφέας σὰ ζωή, παραστατικὰ, καθὼς λέει ὁ ἴδιος. Ὁ Γαβατάμας, ὁ Ἀστάρης, καὶ ὁ μελλογένητης Οἶδας εἶναι τὰ συμβολικὰ πρόσωπα πού ἡ ἐνότητά καὶ ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς τους θὰ δώσουν παραστατικὰ τὴν «βαθυτέραν καλλιτεχνικὴν καὶ φιλοσοφικὴν σκέψιν» τοῦ συγγραφέα.

Ὡς τόσο ὁ Γαβατάμας καὶ ὁ Ἀστάρης δὲν καταφέρνουν τίποτα περισσότερο, ἀπὸ τὸ νὰ μείνουν ὀνόματα μόνον.

Αὐτὸ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ μεριά.

Γιὰ κάτι ἄλλο πού θὰ ἐμπαινε ἀκόμα μέσα στὴν ἴδια κατηγορία, τὴν καλλιτεχνικὴ, τὸ ζήτημα τοῦ ὕψους, θὰ εἶναι ἴσως περιττὸ νὰ ποῦμε πολλὰ, ὅστερα ἀπὸ τὰ κομμάτια πού βγάλαμε παραπάνου. Ἄπὸ τὴ μεριά αὐτὴ θὰ μᾶς φανέρωνε ὁ συγγραφέας τὴν καλλιτεχνικὴ του παρατήρηση, κ' ἕνα μέρος ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμου. Οἱ παρομοιώσεις, οἱ περιγραφῆς τοῦ βιβλίου, ὅπως θὰ εἶδε ὁ ἀναγνώστης, μαρτυροῦνε κάθε ἄλλο παρὰ τὸ «βαθὸ καὶ ἔξαστερο μάτι» πού λέει ὁ Carlyle.

Ἀλλὰ ἂν ἀπὸ τὸ βιβλίον λείπουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα πού θὰ τὸ ἀνεδίζανε σ' ἕνα ἐπίπεδο καλλιτεχνικὸ, νὰ μπορούσε τουλάχιστο τὸ φιλοσοφικὸ τοῦ ἀποστράγγισμα νὰ τὸ σηκώσει! Δὲ θὰ θέλαμε νὰ καταδικάσουμε τὸν ἀναγνώστη νὰ περάσει ὀλητὴ φιλοσοφικὴ ἔρημο τοῦ βιβλίου· ὁ πρόλογος μᾶς σώνει· εἶναι καὶ ἡ σύντομη ἐξήγηση τοῦ ἔργου: «Ἡ ἱστορία τῆς ἰδέας... συγκεφαλαιώνει παραστατικὰ τὰς παλαιὰς καὶ τὰς νέας θεωρίας περὶ τοῦ κόσμου καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· παρουσιάζει τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα εἰς τὰς πλέον γενικὰς ἐννοίας αὐτῶν. Φανερῶνει τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῶν πλέον γνωστῶν συμβόλων, τὰ ὅποια ἐρύθμισαν τὴν ζωὴν τῶν λαῶν. Ἐπίσης καὶ μὲ τὰς συλλογιστικὰς μεθόδους τῆς ἀφαίρεσεως, εὕρισκε τὰς ὁμοιότητας ἔλων τούτων τῶν δοξασιῶν. Αἱ δὲ ὁμοιότητες παρουσιάζονται μόνιμοι καὶ θεμελιώδεις πυρῆνες ἀληθείας, ὅπως τὰ αἰσθητήρια μᾶς παρέχουν αὐτὴν. Ἐνῶ αἱ διαφοραὶ τῶν δοξασιῶν φανερῶνονται μεταβατικαί, ἦτοι συνέπειαι προσωρινῶν καὶ μεταβλητῶν ὀργανικῶν ἀπαιτήσεων. Ὡστε νὰ ἐξηγητῆται πὼς εἰς τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα ὅσον ἐξομαλύνεται τὸ περιβάλλον καὶ μονιμοποιοῦνται τὰ αἰσθητήρια, τόσο καὶ ξεκαθαρίζονται γενικώτερα καὶ σταθερὰ ἀξιώματα,

πού προκύπτουν από την συγκεκριμένη αντίληψιν και διατυπώνονται από την άφρημένην σκέψιν».

Λέξεις μόνο στην άράδα. Τὸ ξέρουμε, φράσες τέτοιες ἔχουνε πέραση. Ἐκεῖνος πού τὰ διαβάζει, καταλαβαίνει τόσο, ὅσο καὶ κείνος πού τὰ ἔγραφε. Οἱ λέξεις ὁμως μᾶς ἐπιβάλλονται, γιατί δὲν ἐκφράζουνε σκέψη πού ἡμεῖς τὴ ζήσαμε, καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεί, ἀπὸ μιὰ μεριὰ τὴ δημιουργήσαμε, μόνο στεκόμαστε ἀντίκρου τῆς ξένοι πραγματικά, ἔχοντας μόνο τὴ λέξη. Ὁ χαρακτήρας τῆς σύχρονης ἐπίσημης κριτικῆς μας — ἄς τὴν ποῦμε ἔτσι — νὰ μὴν εἶναι ἀποκλειστική, πού περνάει γιὰ δύναμη, εἶναι τίς περιπτώσεις φερὲς ἀδυναμία. Ἴσως θέλει κάποια δύναμη νὰ φτάνεται κανεὶς κάποτε ἀποκλειστικός, καὶ νὰ μπορεῖ νὰ λέει σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, ὅταν τὸ Ρενάν, — αὐτὰ εἶναι μασκαραλλίκια.

Ἡ συνέχεια ἀπὸ τὸν πρόλογο, εἶναι ἀκόμα πὺ χαραχτηριστική: «Ριζικώτερα μάλιστα: ὡς ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα καθορίζεται εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἡ τάσις τῶν κατωτέρων αἰσθητηρίων εἰς τὸ νὰ γίνονται βαθμηδὸν πλέον ἐξαρτημένα καὶ πλέον ὑποτελῆ εἰς τὸ ἀνώτερον αἰσθητήριον τῆς συνολικῆς σκέψεως. Φαινόμενον τοῦτο, πού παρουσιάζεται βιολογικῶς ὡς ἐξασθένεισις (φαινομενικὴ μόνον) τῶν κατωτέρων αἰσθήσεων.

Σύγχρονα γίνεται ἡ ἐπίκρισις τῶν συμπερασμάτων, ὅσα σφαλῆρα ἔδωκαν αἱ παλαιαὶ διδασκαλίαι καὶ ἐξηγεῖται ἡ ροπή ὄλων τῶν διδασκαλιῶν τούτων πρὸς μιαν κοινὴν — γενικὴν καὶ βασιμικὴν ἀντίληψιν τῆς τάξεως πού κυβερνᾷ τὸν κόσμον — τὸ Σύνολον δηλ. ἐκεῖνο ἕως εἰς τὸ ὅποιον φθάνουν αἱ αἰσθήσεις μας».

Ἄερας, πού δὲν εἶναι κανεὶς φρέσκος. Ἄκουσαμε καὶ τὴ λέξη βιολογία. Ἐχει σήμερα πέραση πολλή. «Ἡ σκέψις ὁμως, ὅπως κάθε γενικώτερα τῶν ἀτόμων βιολογικὴ λειτουργία, εἶναι παραγωγικὴ, γεννητικὴ, δημιουργικὴ». Μόνο πού σκέψη δὲ βλέπουμε σ' ὄλα αὐτὰ. Ἡ σκέψη δὲν εἶναι κατιτὶ κοληγμένο στὴ βιολογία, ὅτε σὲ ὅτι ἄλλο καλόχη ὄνομα. Τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τυχαῖο τῶν ὄρων ἐδῶ χτυπάει ἡμέσως. Ἐξωτερικὸ καὶ τυχαῖο — ὅτι δηλαδὴ εἶναι ὅσο παίρνει πὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ σκέψη πού παρουσιάζει στὴν ἀνάπτυξή τῆς τὴ διπλὴ ὄψη: *λευτεριᾶς* καὶ *ἀνάγκης*. Καὶ τὸ κουδούνισμα ὄρων, λέξεων, καὶ τύπων πού ἐκφράζουν ἄλλοῦ πραγματικὴ σκέψη, γεννοῦνε πάντοτε τὴν ὑποψία, πού βγαίνει στὸ τέλος βίαση, πῶς ἐδῶ δὲν ἔχει κανεὶς νὰ κάνει μὲ σκέψη, παρὰ μόνο μὲ τὸ φαινόμενο, πού λέγεται snobisme. Δὲν εἶναι ὁμως μόνο ἡ βιολογία μὲ τὸ ὀνοματικὸ τῆς πού χρῆσήμεφε στὸ συγγραφέα γιὰ νὰ διατυπώσει τὴν ἰδέα του. Ἄμέσως ὕστερα

ἔρχεται τὰ κλόουθο κομμάτι, ὅπου τίνωτερα μαθηματικὰ δανεῖζουνε ὁμοια κάποιους τους ὄρους: «Ἦτοι, ὡς πρὸς τὴν σκέψιν, ὁ συνδυασμὸς τῶν ὄνων καὶ τῶν φαινομένων παράγει ἐξαγόμενον — ὀλοκλήρωμα — πού συγκεντρώνει μέσα του ὄλας τὰς χρειαστὰς θεμελιώδεις ἰδιότητας ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὀποια ἐσχηματίσθη καὶ κάτι πλέον αὐτῶν».

Ὅσοι ξέρουν τί θὰ πεί ὀλοκλήρωμα, τοῦ κάκου θὰ σπάσουν τὸ κεφάλι τους νὰ βροῦνε γιὰ πὺ ὀλογο βαφτίζεται ἔτσι τὸ *ἐξαγόμενον* αὐτὸ πού συγκεντρώνει ὄλας... καὶ κάτι πλέον αὐτῶν, ὅταν τὸ μεσαιωνικὸ ἐκεῖνο σοφὸ πού ἔφερε ὄλα τὰ πράματα, καὶ μερικὰ ἀκόμη. Παρακάτω, σὲ κομμάτι πού δὲν ἀντιγράφουμε, ξεμυτίζει, φυσικὰ, καὶ ἡ *διαφορικὴ* ἄλλος ὄρος ἀπὸ τίνωτερα μαθηματικὰ, πού πάει κοντὰ μὲ τὸλοκλήρωμα.

Γιὰ τοὺς βέβηλους, οἱ ὄροι αὐτοί, ὅταν τὰ καθολιστικὰ ἀδρακαδαβρά, θὰ δίνουνε φυσικὰ τὴν ἐντύπωση «βαθυτέρας σκέψεως καὶ φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ δημιουργίας». Μᾶς ξαναφέρουν αὐτὰ σὲ κάτι πού λέγαμε λίγο πρὶν γιὰ τὴ μορφὴ τοῦ πνευματικῶ μας βίου, πού τὴ χαρακτηρίσαμε *ἐξωτερικὴ* καὶ *τύχαια*. Κάτι τι πού εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴν εἰλικρίνεια, μὲ τὸ σοβαρὸ, μὲ κείνο πού ἔχει τὰ δικὰ του γνωρίσματα, καὶ πού δίνει ἀληθινὰ τὴν ἰδέα τῆς ζωῆς. Ἔτσι ὁ πνευματικὸς μας βίος, πού δίνει μιὰ μίμηση ζωῆς, μοιάζει ἀληθινὰ περισσότερο μὲ τὰ ψεύτικα φυτὰ πού βλέπουμε φυτεμένα σὲ γλάστρες.

Μποροῦσε κανεὶς νὰ πεί γιὰ τὴ ζωὴ, ὅπως ὁ Γκαίτες γιὰ τὸ Θεὸ: Τί θὰ εἶταν ἕνας Θεὸς πού θὰ ἐσπρωχνε ἀπόξω τὸν κόσμον. Σ' αὐτὸν ἀρμόζει, τὸν κόσμον ἀπὸ μέσα νὰ τὸν κινεῖ: τὴ φύση μέσα του καὶ τὸν ἑαυτὸ του μέσα στὴ φύση νὰ βαστά.

Αὐτὴν τοῦ *ἐξωτερικῶ* τὴν ἐντύπωση, καὶ τίποτ' ἄλλο, μᾶς δίνει ὁ Γαδατάμας καὶ ὁ Ἀστάρης, ὁ Δισκέπιος καὶ ὁ Τρισκέπιος — καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ τὸ συμπεράνει κανεὶς — καὶ ὁ ἀγέννητος Οἶδας. Ἄν εἶτανε ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ἄλλη ἀκόμα ἀπόδειξη, ἔρχεται *ἐπιτήδεια* νὰ τὴ δώσει ἡ *ἐξωτερικὴ* μονάχη *σχέση* μὲ τὴ διατύπωση ἀπὸ τὸ συγγραφέα «τοῦ ὕφους πολλῶν θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ προφητικῶν γραφῶν, πού ἐχρησίμευσεν ἐπιτήδεια εἰς διατύπωσιν τῆς ἐννοίας». Ἔτσι στὸν Τρισκέπιο διαβάζουμε: «Ποῖον θέλετε νὰ σᾶς δικαίωσωμεν, τὸν Μεθύστερον καὶ τοῦ νόμου τὸ πρόσταγμα, ἢ τὴν Μητροδότην καὶ τοῦ Τρισκεψίου τὰς τέχνας;»

Ὁ δὲ λαὸς ὁ περισσότερος ἐφώναζε τότε: τὸν νόμον δικαίωσατε καὶ τὸν Μεθύστερον!

Ἄλλοι ὅμως νέοι καὶ τολμηρότεροι ἐφώνησαν :
Ἡ Μητροδότῃ ἄς ἐλευθερωθῇ.

Καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς δικαστὰς, ὁ πλέον ἀποφασιστικὸς, βλέπων ὅτι ἡ ἐρώτησις τίποτε δὲν ὠφελεῖ, μᾶλλον δὲ θόρυβος γίνεταί, ἐπρόσταξε τότε :

« Ὅσοι ὑπερασπιζόμενοι τὸν νόμον προέλθετε, μὴ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιζομένους τὸν νόμον εὐρεθῆ μεταξὺ ἡμῶν.

Καὶ σ' ἄλλο μέρος.

Ἐπαίνεσε τὴν ζωὴν ἢ ψυχὴ μου.

Ἐπαινέτε τὴν ζωὴν, ἔλα τὰ ἔργα αὐτῆς καὶ ἔλαι αἱ δυνάμεις αὐτῆς... »

Μὰ αὐτὰ ἔλα εἶναι καραγκιοζῆλια. Τίποτ' ἄλλο.

ΔΙΣΚΕΨΙΟΣ

ΡΟΥΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ — Ο «ΩΚΕΑΝΟΣ», ΤΟΥ Λ. ΑΝΔΡΕΓΕΒ

Μὲ νέο του ἔργου στόλισε τὴ ρούσικη φιλολογία ὁ ἀκούρατος συγγραφεὺς τοῦ «Ἀνάθεμα!» καὶ τοῦ «Πρὸς τὰστρα». Ὁ «Ὁκεανός» του εἶναι ἡ συνέχεια, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τῶν προηγουμένων του ἔργων, ὅπου ξακολουθεῖ νὰ ρωτᾷ, «ποῦ εἶναι ἡ ψευτιά καὶ ποῦ ἡ ἀλήθεια στὸν κόσμον καὶ στὴ ζωὴ; Ποῦ βρίσκεται τὸ μικρὸ ἐκεῖνο νησάκι, τὸ βραχώδες, τὸ ἀνάχαρο, μὰ καὶ στερεὸ νησάκι, δηλαδὴ τὸ γερὸ κελὸν ἔδαφος τῆς ἀλήθειας, μέσα στὸν ἀπέραντο ὠκεανὸ τῆς ζωῆς ὅπου δὲ φαίνεται οὔτε τέλος οὔτε βᾶθος;»

Ὁκεανός εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀθρώπου πνεύματος, ἡ πολὺπλοκὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, ποῦ ἀκατάπαυτα τραβάει τὴν προσοχὴ τοῦ Ἀνδρέγεβ, ἀναγκάζοντάς τον νὰ θέτῃ τὸ ἴδιο πάντοτε ρῶτημα: «τί πρέπει νὰρνηθῶμε καὶ τί νὰ παραδεχθῶμε στὴ ζωὴ; ποιά εἶναι ἡ ἀλήθεια;»

Ἄλλοι φέβγουνε μακριὰ στὸν «Ὁκεανό» ὅπου αἰσθάνονται πῶς ἀνασαίνουνε λέπτερα κι ἄλλοι μνήσκουνε καὶ ζοῦνε στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ «Ὁκεανού».

«Στὸν «Ὁκεανό» του ὁ Ἀνδρέγεβ μᾶς παρουσιάζει τοὺς τύπους τῶν σχέσεων τῶν ἀθρώπων πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τοὺς τύπους τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν ἀθρώπων ἀνάμεσόν τους μὲ τὴν ἰδιαίτερὴ του ἀντίληψη ποῦ ἔχει ὁ καθένας γιὰ τὴ ζωὴ.

Μερικοὶ λαίμαργα γαντζώνουνε τὴ ζωὴ καὶ κἀνουνε τὸν ψαρὰ μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μποροῦνε νὰ ζοῦνε, νὰ συντηρηθοῦνται. Ἄφτοι εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποῦναι στὴν ἀκρογιαλιά, ἔλεινοι καὶ ψευτάρδες, «κατακουρασμένοι ἀπ' τὴν ἀναμονὴ καὶ

τὸ φόβο». Βγαίνουνε στάνοιχτὰ στὸν ὠκεανό, μὰ μόνον τότες ποῦ θὰ ψαρέψουνε. Ὁ ὠκεανός δὲν τοὺς εὐχαριστεῖ τόσο, ὅσο οἱ φτωχικὲς μὰ ἡμερες καλύβες τους». Γιὰ κεινοὺς ὑπάρχουνε ἀθῶποι ὠστοὶ, παραδομένοι στὴν ἀλήθεια, σὰν τὸν ἄββα, οἱ ἴδιοι ὅμως δὲν τὴν ἔχουνε καὶ τόσο ἀνάγκη παρὰ τότες μόνον ποῦ τοὺς χρειάζεται γιὰ τὰ καλὰ τέποτελέσματα τῆς. Εἶναι ἔτοιμοι νὰ μεταχειριστοῦνε τὴν ψευτιά ὅταν πρόκειται νὰ ἐξυπερετήσουνε τὰ μικροπάθια τους. Γιὰ τὴ μικροτιποτένια φιλοψευτιά τους ἴσα-ἴσα τοὺς σιχαίνεται ὁ κυριώτερος ἥρωας τοῦ δράματος— ὁ ληστής Χάγαρτ, ποῦ ποτές του δὲ λέγει ψέματα οὔτε στὸν ἑαφτό του, οὔτε στοὺς ἄλλους: δηλαδὴ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαφτό του πῶς δὲ λέγει ψέματα.

Κατὰ τὰ λόγια του οἱ ἀθῶποι σκεπτήκανε μιὰ ξέχωρη ἀλήθεια—ἀθρώπινη ἀλήθεια—ποῦ δὲ μοιάζει μὲ τὴν ἀλήθεια τῆ λεπτέρῃ καὶ τὴν ἀνεξάρτητῃ, μὲ τὴν ὁποία ζεῖ ὁ ἀποδέλοιπος κόσμος. Ὁ Χάγαρτ δὲν παραδέχεται τὴν ξέχωρη ἀθρώπινη ἀλήθεια, ποῦ περιορίζει τὴ λεπτέρια τῆς ψυχῆς μὲ τὴ φροντίδα γιὰ τοὺς ἄλλους ἀθρώπους. «Ὁ πατέρας μου, λέγει, μὲ μάθαινε: ἔ Νόνῃ κοίταξε! Μιὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἓνας ὁ νόμος γιὰ ἔλους: καὶ γιὰ τὸν ἥλιο, καὶ γιὰ τὸν ἀγέρα, καὶ γιὰ τὰ κύματα, καὶ γιὰ τὰ θεριά, μόνον τοῦ ἀθρώπου ἡ ἀλήθεια εἶναι ἄλλη. Νὰ φοβᾶσαι τὴν ἀθρώπινη ἀλήθεια.»

Εἶναι τόσο μικρὸς ὁ Χάγαρτ καὶ ποτέ του δὲν κρύβεται πίσω ἀπ' τὰ δόγματα σὰν τοὺς κάτοικους τοῦ χωριοῦ, ποῦ ζοῦνε ὄχι σύφωνα μὲ τὰ δόγματα ποῦ κηρύχουνε καὶ παραδέχονται: προσέφκουνται μὲ τὰ λόγια μαζί μὲ τὸν ἄββα, καὶ ἡ προσεφκῆ τους εἶναι κούφια λόγια, χωρὶς καμιά σημασία. Ὁ ληστής δὲν ξέρει κανένα περιορισμό γιὰ τὸν ἑαφτό του. Πηγαίνει κάτω ἀπὸ τὰ μάθρα παννιὰ τοῦ καραβιοῦ του ποῦ τόκανε γιὰ τὸν ἑαφτό του καὶ γιὰ κεινοὺς ποῦ θάθελε νὰ πάρει μαζί του. Ὁ ἄββας εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ποῦ εἶναι μακριὰ ἀπ' τὸ νικσιεσμὸ μὰ καὶ μακριὰ ἀπ' τὴν ἀφτότελη ἀγνή ἀλήθεια, ἄσχετη μὲ τὴν ἀλήθεια τοῦ συμβολικοῦ ἄββα, ποῦ δὲν ξέρει τίς εἰλικρινὲς διαθέσεις ποῦ ἔχει γιὰ ἐκεινοὺς ποῦ ζεῖ καὶ δουλέβει, ἀφοῦ ἡ ζωὴ του περνᾷ χωρὶς νὰ λέγει τὴν ἀλήθεια στοὺς ψαράδες, χωρὶς νὰ λέγει τίς ἀληθινὲς σκέψεις του γιὰ κεινοὺς.

Ὁ ἄββας ἔχει μιὰ κόρη, Μαριέτα. Εἶναι μάννα τοῦ παιδιοῦ τοῦ Χάγαρτ, ποῦ τότε μπιστέβεται καὶ κλίνει πρὸς ἐκείνον. Εἶναι ἔτοιμη νὰ κόψει ἔλους τοὺς δεσμούς τῆς μὲ τοὺς ἐλεινοὺς ψαράδες ποῦ τοὺς σιχάθηκε ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ ποῦ ἔκαναν στὸ χωριὸ τους οἱ ληστές. «Εἶδα, λέγει ἡ Μα-

ριέτα, άνθρωπος που φέγγανε τρεχάτοι χωρίς να υπερασπίζονται τὸν ἑαυτὸ τους. Εἶδα κολλημένα λαίμαργα δάχτυλα, στριφογυρισμένα σὰν τοῦ πουλιοῦ, πὸ σφίγγοντάς τα βγάζανε ἀπὸ μέσα μάλαμα. Καὶ ξάφνου εἶδα ἕναν ἄντρα πὸ ἐκλαιγε· τοῦ παίρνανε τὸ μάλαμα καὶ κείνος ἐκλαιγε.... "Α, ὄχι, σκέφτηκα. Ἄφτοι δὲν εἶναι δικὰ μου ἀδέρφια !»

"Ἰστερ' ἀπ' τὸ ἐπεισόδιο τοῦτο ἡ κόρη τοῦ ἀδῶ εἶναι ἔτοιμη νὰ κολουθήσῃ τὸ Χάγαρτ, ὅπου θέλει κείνος, ὡς καὶ στὸ καράβι του κάτω ἀπ' τὰ μάδρα παννιά. Τώρα πιά δὲ φοβᾶται τὰ παννιά ἀφτά. Πῶς πολὺ φοβᾶται τοὺς παράλιους κάτοικους, πὸ ὄχι μόνο ἀφτὸς ἀφίνει ἀλλὰ καὶ τὸ Θεὸ τους, ἂν καὶ εἶναι Θεὸς τοῦ πατέρα της. Εἶναι ἔτοιμη νὰ γυρέψῃ ἄλλοτε Θεὸ μαζὶ μὲ τὸ Χάγαρτ.

«Δὲν εἶναι Θεός, λέγει, κείνος πὸ κάνει τοὺς ἀθρώπους φοβιτσιάρηδες ! Πάμε νὰ γυρέψουμε νέο Θεό !»

Κατὰ τὴ Μαριέτα ὁ Χάγαρτ εἶναι ὁ μόνος ἀθροπος πὸ δὲ λέγει ψέματα. Δὲν ἔχει ἕμως δίκιο. "Ὁ Χάγαρτ **μπορεῖ** νὰ πει ψέματα καὶ τὸ κάνει ὅταν ἡ ψευτιά πρόκειται νὰ τονὲ ξαλαφρώσῃ ἀπὸ κενά βάρους.

"Ὁ ἀντίποδας τοῦ κακούργου εἶναι ὁ ἀββᾶς. Μόνο τὸ αἶσθημα τῆς περιφρόνησης γιὰ τοὺς μικροψέφτες παράλιους κάτοικους ἐνώνει τὸν ἀδῶ μὲ τὸ Χάγαρτ. "Ὁ ἀββᾶς δὲν παραδέχεται τίποτε πὸ ἀντιλέγει στὴν ἐσωτερικὴ του νομιμότητα. Εἶναι ἀββᾶς καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ ἀββᾶ, ἂν καὶ ὁ ἀδῶ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει κόρη, ἐνῶ κείνος ἔχει καὶ δὲν τὸ κρύβει κίβλας. "Ὁ Πάπας, ἡ πηγὴ τῆς πνευματικῆς ἐφτυχίας, τότε καθαίρεσε καὶ τὸν ἐξόρισε. Ἀπαντώντας σ' ἀφτὸ ὁ ἀδῶς ἀφόρισε τὸν Πάπα μὲ τὸ ἴδιο σκέδιο τοῦ ἀφορισμοῦ στὴ λατινικὴ γλώσσα γραμμένο.

Οἱ ληστὲς πήρνανε τὸ χρυσάφι τῶν φαράδων. Γιὰ νὰ λαφρώσῃ τὴν λύπη του ὁ ἀδῶς πέφτει στὰ γόνατα μπροστὰ στὸ Χάγαρτ καὶ κλαίει, πρᾶμα πὸ δὲν τόκανε ποτέ του. Δὲν κρύβει τὴν ἰδέα του στὸ Χάγαρτ ὅτι οἱ φαράδες εἶναι κατεργάρηδες καὶ γιὰ νὰ τοὺς ἐλεήσῃ ὁ Χάγαρτ, ἀφτὸς τοὺς «παλιᾶθροπους», εἶναι ἔτοιμος νὰ πει τὸ ληστὴ ὄχι μόνο «ἀγαπητὸ» ἀλλὰ καὶ «παιδί» του, ἂν καὶ τότε θεωρεῖ κακὸν ἄθροπο, ἀφοῦ εἶναι ληστής.

"Ὁ Χάγαρτ, πὸ στὸ πρόσωπό του ὁ συγγραφέας θέλει νὰ δείξῃ τὸ νικητισμὸ του, ἂν καὶ εἶνε ληστής δὲ ρέπει συνειδητὰ πρὸς τὴ ληστεία. Κυνηγᾷ ἕναν ὀρισμένο σκοπὸ, ἀψηλὸ σκοπὸ, καὶ ὅσα λέγει γιὰ μέσο τῆς συντηρησῆς του τὴν ληστεία

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ

ETTORE MOSCHINO

ΤΡΙΣΤΑΝΟΣ ΚΑΙ ΙΖΟΛΔΗ (*)

ΤΟ Γ' ΜΕΡΟΣ

Τὸ δάσος τοῦ Μορράσου, πὸ κυκλάνει σὰν ἀπέραντος πρᾶσινος τοῖχος τὸ ρηγάτο τῆς Κορνοβίλλης. Τὰ ἐκατόχρονα δέντρα περιπλέκονται καὶ κλείνονται ψηλά σὰν ὀλοκράσινος καὶ φανταχτεροὶ θόλοι. Στὸ βάθος ὑψώνεται ἕνας βράχος βαθιά σκαμμένος, ὅπου οἱ δύο ἐρωμῆοι βρήκανε ἄσυλο τὸν κακὸ χειμῶνα. Μὰ τώρα πὸ γύρισε ὁ ἐνοχιατικὸς καιρὸς, ἔχουνε στήσῃ μιά καλύβα ἀπὸ χλωρόκλαρα, στολισμένη μὲ μιά δράνα ὀλη νιόφαντα λουλούδια. Εἶναι ἕνα ξέδεντρο πλατὺ καὶ γραφικὸ φτάνει κανεὶς σ' αὐτὸ, ἀπὸ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μὲς ἀπὸ τὰ τάνοιγματα καὶ τοὺς γύρους τοῦ λόγγου, ἀνάμειξ' ἀπὸ τὰ μεγάλα δέντρα. "Ἡ καλύβα εἶναι ἀριστερὰ, φράζοντας τὸ ἀνοιχτὸ διάστημα. Μιά πηγὴ μὲ δροσερὸ νερὸ ἀναβρῶζει ἐκεῖ κοντά. Ἀπάνω ἀπὸ τὸ βράχο ἀνοίγεται ἕνα φιδουγριστὸ μονοπάτι, καὶ ψηλότερα ὁ δρυμὸς ἀπλώνεται δίχως σύνορα πρὸς τὸν οὐρανὸ τὸ ζαφειρένιο, τὸ φωτισμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Κοντεῦει τὸ ἡλιοβασιλεῖμα. "Ἡ θάλασσα λάμπει μακριά.

("Ἡ ΙΖΟΛΔΗ, μὲ τὸ σταχτερό της ῥάσο τυλιμένη, κάθεται κοντὰ σ' ἕνα χαμόδεντρο καὶ ἀνθολογεῖ λουλούδι ἀπὸ τὰ λουλούδια. "Ὁ ΤΡΙΣΤΑΝΟΣ κάθεται κοντὰ στὸ κατώφλι τῆς καλύβας, καὶ πελεκάει ἕνα μεγάλο δοξάρι γιὰ τὸ κυνήγι.)

ΙΖΟΛ. Τὸν κόσμο τὸ μεγάλο ἔχουμε χάσει, κ' εἴμασ' ἔμεις χαμένοι γιὰ τὸν κόσμο!

Τί συλλογιέσαι, γλυκὲ μου Τριστάνε;

ΤΡΙΣ. "Ἄν ἡ μορφὴ σου ζῆ μὲς' στὴ ματιά μου,

τί θέλεις νὰ ποθῶ; Νᾶταν κοντὰ μας

χιλιάδες ὀμορφιὲς ἔρωτοκλάνες,

δὲ θᾶχα μάτια παρὰ γιὰ σὲ μόνη!

Εἶσαι ὁ κόσμος! Γεμίζεις τὴν καλύβα

μ' ἀπέραντη ζωὴ καὶ τὸ λαγγάδι,

στὰ μάτια σου καθρεφτισμένο, ἀπλώνει,

πέρα, ὡς τὰ νέφη, σὰν τρανὸ βασιλεῖο.

ΙΖΟΛ. Μᾶς ἦρθε πάλι ἡ ἀνοιξὴ! Κι ὁ ἥλιος

εἶναι γλυκός. Ἄνθισαν τὰ βᾶτα!

"Ὅ,τι νεκρὸ, ἀνασταίνεται· καὶ ὅ,τι εἶταν

ξανθαγυρνάει!

ΤΡΙΣ. Μὲ τὴ γλυκειὰ δροσοῦλα

γυρνάει, καὶ μὲ τὸ διάφανο ποτάμι

μὲ τὸν ἀνθὸ, πὸ βλάστησε στὸν ὄχο!

Καὶ σὺ, δὲν εἶσαι τρυφερὸ δεντράκι,

πὸ τὸ καίθευει ἀνάλαφρα τᾶερί;

Ξεντύθηκε ὁ λαιμὸς σου ἀπ' τὰ σμαράγδια,

τὸ ροῦχο σου δὲν ἔχει ὀτρεὲς γαλαζιές·

μὰ φωτερός ἀστράφτει ὁ σκαρβαῖος

στὴ ζώνη σου, καὶ κάθε σου λογάκι

τοῦ θυμαριοῦ ν' αἰ φύλλο κ' εὐωδιάζει

(*) Κοίταξτε ἀριθ. 463, 464, 465, 466, 467 καὶ 468.

τὸ αἷμα σου καὶ τὸ αἷμα τὸ δικό μου.
 ΙΖΟΛ. Φίλε, σ' ἀκούω, καὶ ἡ Λήθη μὲ μαργώνει.
 Ποῦθ' ἔρχομαι; Εἴμουν ρήγισσα, καὶ δόξε
 εἶχα; καὶ βάγιες γύρω μου; Δὲν ξέρω!
 Μὰ τοῦ ὄνειρου τὸ γνέφαλο μοῦ ζώνει
 τὰ μάτια καὶ τὴ μνήμη. Καὶ ὄλο λέγω:
 ἡ Γῆ μὲ θρέφει, καὶ ζωὴ μοῦ δίνουν
 τῶν κλώνων οἱ πνοές, καὶ τὸ κορμί μου
 μὲ λουλουδιῶν καὶ μ' ἀηδονιῶν τραγούδια
 ψηλώνει στὸν εὐλόφωγον αἰθέρα.
 Τρελὴ μὴν εἶμαι;

ΤΡΙΣ. "Ὀχι! Τρελὴ δὲν εἶσαι.

"Ἀλλάξες τὸ βασίλειο. Μὰ ἡ ματιά σου
 βασιλικὴ 'ναὶ καὶ ραγιάδες ἄλλους,
 ἄλλα τοῦ κόσμου πλάσματα προστάζει!
 Ρήγισσα ὀρίζεις τοὺς καιρούς, καὶ φέρνουν
 ὄλοι γιὰ σὲ τὰ δῶρα τους; τὰ χιόνια
 σοῦ ὑφάνανε καφτάνι ἀπὸ ἐρμίνα·
 ὁ ξανθὸς ἥλιος σοῦ ἔπλεξε κορώνα,
 καὶ τᾶλκα τοῦ χυνοπώρου σήμερα
 σοῦ δέσανε ρουμπίνια στὰ σαντάλια!
 Νὰ κράξης, — μέσ' ἀπ' τὰ πυκνὰ κλωνάρια,
 κι ἀπ' τὰ χλωρὰ χαμόκλαδα, ἀπ' τὴς δράνες,
 μεγάλη θάναβρωση ψαλμωδία·
 καὶ ὁ σκορδαλός, ὁ σπίνος, ὁ πυρρούλας
 θάρθουνε στοῦ χεριοῦ σου τὴν παλάμη,
 σὰ νάτανε ἀπαλότερη φωλίτσα!

ΙΖΟΛ. "ὦ! πές μου! πές μου! Δὲ λυώνουν τὰ μάγια;

ΤΡΙΣ. Μὴ φόβῳσαι! Τὸ κρῖμα τῆς ἀγάπης
 βροῖσκει συμπάθεια τόσο πῶς μεγάλη,
 ὅσο ὁ κριτὴς ψηλότερα θροναίξει!
 Μὴν κλαῖς, γιὰ τὸ δάσος ποῦ μᾶς κρύβει
 κι αὐτὸ ναὸς εἶν' ἁγιασμένος, ὅπου
 βωμὸς εἶν' ἡ καλύβα, καὶ λαμπάδες
 αἰώνιες τᾶστρα τὰ χρυσά.

(Σηκώνεται καὶ πηγαίνει σιμά της.)

Μ' ἀχτίνες

εἶναι ὑφασμένη ἡ μοῖρα σου καὶ λάμπει
 σὰν τὸν Ἀποσπερίτη, ἐκεῖ, στὰ οὐράνια....
 Ἔφτασε ὁ ἥλιος στοῦ κύκλου τὴν ἄκρη,
 καὶ στὰ βουνὰ τάλαργινὰ πεξεύει....
 Μὲ τᾶλλο ἀργίμι θὰ γυρίσω πίσω.
 Παίρνω μαζί τὸ νερό μου δοξάρι
 καὶ ἀλάθειτη σαῖττα, καὶ πηγαίνω,
 νὰ βγάλω τὸ λυκόπουλο, ποῦ γύρω
 δῶ-πέρα τριγυρνᾷ γιὰ νὰ δαγκᾷ.
 Τάκουσα! Οὐδριάζει, ἐκδίκηση γυρεύει·
 μὰ ἐγὼ θὰ τὸ σκοτώσω, καθὼς ἔχω
 καὶ τοὺς γονιούς του σκοτωμένους!

(Φεύγει ἀπὸ τὸ βάθος.)

ΙΖΟΛ. Εἶναι

μ' ἀχτίνες ὑφασμένη, καὶ μοῦ λάμπει
 σὰν τὸν Ἀποσπερίτη, ἐκεῖ, στὰ οὐράνια!
 (Χαμογελᾷ μὲ τὴν ἀνάμνηση.)

Λάμπει τᾶστέρι τὸ φωτοντυμένο,
 κ' ἔχει καθρέφτη τὸ νερό.... Στὸν ἴδιο
 καθρέφτη καθρεφτίζομαι κ' ἐγώ.

(Σκύβει τὸ πρόσωπο στὸ νερό.)

'Ἀπ' τῆς Ἰρλάντας ἦρθα τὰ μέρη

καὶ μιὰ κορώνα βρήκα χρυσή.

Μὰ ὁ Ἐρωτᾶς σου μὲ πῆρε ταίρι,
 καὶ εἶσαι κορώνα, ζωὴ μου ἐσύ.

'Ἐσὺ ἡ ζωὴ μου!.... Τὸν ἀμφορέα
 σοῦ φέρνω πάντα στὴν ἀγκαλιά μου!
 Διψᾷς, γλυκὲ μου; — Μὲ κάλλη νέα
 γιὰ σένα βρῶση ρεῖει ἡ χαρὰ μου....

(Σωπαίνει λίγο.)

'Ὀμίμενα! τρέμω! Στὴν καρδιά μου μέσα
 μιὰ κέντημη διαβαίνει μελωδία
 σὰν κλάμα, καὶ σὰ θρήνος· σὰν τᾶηδόνι,
 ποῦ σὰν πεθαίνῃ ἡ ἀνοιξη τῆς ψέλνει
 τὰ μυρολόγια....

(Γονατίζει καὶ κλαίει.)

(Ἀκούεται, πολὺ μακριά, ὁ ἀντίλαλος
 μιᾶς καμπάνας. Παρουσιάζεται μέσ'
 ἀπὸ τοὺς κορμούς δεξιά, ὁ ΕΡΗΜΙ-
 ΤΗΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ, γέρος καὶ ἅγιος
 ἄνθρωπος, ντυμένος μὲ βαρὺ ροῦχο σὰ
 ράσο, καὶ μὲ τὰ μεγάλα του μαλλιά καὶ
 τὴ μακρότατη γενειάδα του. Ἀκουμ-
 πάει σ' ἓνα ραβδί χοντροκομμένο. Ἡ
 Ἰζόλδη, ἅμα τὸν εἶδε, τρέχει σιμά του,
 σκύβει, καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ γῦρο τοῦ ράσου.)

ΙΖΟΛ. Καλέ μου ἐρημίτη!

'Ὁ ΕΡ. Σῆχω. Γιὰ σένα μόνη εἶμαι φερμένος,
 κ' εἶχα ὀδηγὸ στὸ γέρικό μου βῆμα
 τὴ φωτεινὴν Ἑλπίδα.

ΙΖΟΛ. Πές μου· πηγες
 στὴν Τινταγέλλη, στὸ ρηγάτο ποῦ ἔχασα;

'Ὁ ΕΡ. Πῆγα, ὅπου ἐσὺ μοῦ κλαίτηκες νὰ πάγω.

ΙΖΟΛ. Μπήκες μέσα στὸ κάστρο;

'Ὁ ΕΡ. Πῆγα ὡς μέσα
 στὸ παλάτι τοῦ Ρήγα. Δὲ μλοῦσε,
 μὰ στὴ χλωμάδα τοῦ προσώπου του εἶδα
 θανάσιμη ἀγωνία... Κ' ὕστερα βρήκα
 τὴν ἔμπιστη Βραγαγιάνα....

ΙΖΟΛ. Καὶ τῆς εἶπες;

'Ὁ ΕΡ. Τῆς εἶπα.

ΙΖΟΛ. Τί σοῦ ἀπάντησε;

'Ὁ ΕΡ. Πῶς θάρθη

ΙΖΟΛ. Θάρθη; Ἄγιε μου πατέρα, τί μαντάτο
 μοῦ φέρνεις; Πές μου, μίλησε!...

'Ὁ ΕΡ. Naί· θάρθη·

μὰ ἡ συμφωνία ποῦ κάμαμε, — τῆς εἶπα,
 καὶ στᾶγια λείψανα ἔκαμε ὄγκο ἐκεῖνη, —
 θάνατι: στὸ ρήγα νὰ σὲ συντροφεύῃ,
 ποῦ ἀπάνω σου ἔχει νόμιμη ἐξουσία
 σὲ ζωὴ καὶ σὲ θάνατο.

ΙΖΟΛ. Ἄχ, ποτέ σου
 μὴν ἔσωνε ἀπ' τὸ δάσος νὰ κινήσης!

'Ἀχ! ἄς σκορποῦσε ἡ λύσσα τῶν ἀνέμων
 τᾶστόχυστά μου λόγια! Γέροντά μου,
 δὲ σ' ἔστειλα γιὰ τέτοια συμφωνία!

'Ὁ ΕΡ. Χάνεις τὰ λογικά σου! Εἶσαι σὰν τὴ ρήσα,
 τὴν ξανθωπὴ καὶ μ' ἄστρα ραντισμένη,
 μὰ ποῦ δαγκάνει, ἂν πᾶς νὰ τὴ βοηθήσης!

ΙΖΟΛ. Καὶ τί κακό, πατέρα μου, ἐγὼ κάνω;
 Μὲ ποιά ντροπὴ τὸ μέτωπό μου αἰώνια

τόχω λερώσει ἐγώ ;

‘Ο ΕΡ. Εἶσαι μεθησμένη !

ΙΖΟΛ. Ναί, μεθησμένη, μεθησμένη ἐγώ ἴμαι !
 “Ασθηστη φλόγα μου καίγει τις φλέβες·
 δίψα σκληρῆ μου ξεραίνει τὸ στόμα·
 καὶ ὅμως στὸ λόγγο θάφευγα, ὄχι μία,
 παρὰ ἑκατὸ φορές, μ’ ἀγριεὶς ρίξες
 νὰ θρέφουμαι, παρὰ νὰ ξαναγίνω
 τοῦ κόσμου ἀφέντρα, δίχως τὸν Τριστάνο !

‘Ο ΕΡ. ‘Ο Θεὸς νὰ σ’ ἐλεῆ στὴ συφορὰ σου !
 Γιατὶ ἔχασες κι αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο,
 καὶ τὸν αἰώνιο κόσμο ! Μὰ δὲν ξέρεις
 ἐσὺ τὴν τιμωρία ποὺ εἶναι γραμμένη !
 «Ὅποια ἔπεσε στὸ κρῖμα, κ’ ἔχει σπάσει
 τὸν ὄρκο ποὺ στὸν ἄντρα της ὠρκίστη,
 στὰ τέσσερα μὲ τᾶλογ’ ἄς τὴ σκίσουν,
 ἄς καὶ στὴν πυρὰ, καὶ ὅπου θὰ πέση
 ἢ ἁμαρτωλὴ τῆς τέφρα, μὴ φυτρώση
 τὸ νέο χορτάρι, ἀλέτρι μὴν περᾶση !»
 Ψυχὴ θλιμμένη, Ἰζόλδη ! ἀπὸ τὸ κρῖμα
 λυτρώσου. Πέσε στὰ πόδια τοῦ ἀνθρώπου,
 ποὺ σοῦ ἔβαλε στεφάνι μὲ τὸ νόμο
 τοῦ Χριστοῦ. Μὴν κολάζεσαι !

ΙΖΟΛ. Μ’ ἀφῆκε
 στοὺς λωβιασμένους λάφυρο· δρεπάνια
 μοῦ ἔσθησε, αὐτός !

‘Ο ΕΡ. “Αν ἔχῃς μετανοῶσει,
 τὴν τρέλα σου θὰ συχωρέση.

ΙΖΟΛ. “Αν εἶναι
 κρῖμα ἢ ἀγάπη, εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο !
 Δὲν εἶναι προσευχὴ, μηδὲ μετάνοια
 ποὺ νὰ τὸ ξαγοράση.

‘Ο ΕΡ. ‘Ο Θεὸς μόνος !
 Καί, ἂν ἔχῃς πίστη στὸ Θεό, νὰ πάρῃς
 τοῦ ἔξιλασμοῦ τὸ δρόμο ! Σ’ ἄλλα οὐράνια,
 σ’ ἐνὸς μεγάλου ποταμοῦ τὰ πλάγια,
 φτειαγμένη σὰν κορώνα, ὅλο χρυσάφι
 καὶ μάγμαρο, σ’ ἑπτὰ λόφους ἀπάνου,
 λάμπει μιὰ Πολιτεία. Σ’ αὐτὴν ὁ Κύριος,
 ποὺ τίναξε στὴν ἄνομη Φιλίστη,
 καὶ στοὺς Τετράρχες, τοῦ πυρὸς τὴ φλόγα
 καὶ τὴν δογῆ του, ἔχει μεταστημένο
 τὸν Ἅγιο του Ναό· κ’ ἔγινε κείνη
 τῶν ἐθνῶν κόρφος, κιβωτὸς τοῦ κόσμου,
 πηγὴ τῶν καθαρῶν ἀγιασμένη.
 Ἐκεῖ, σὲ νέο προσκύνημα θὰ σύρης,
 τὸ μέτωπο νὰ σκύψῃς, καὶ θὰ φτάσῃς
 μ’ ἀδειανὴ σφαίρα καὶ κούφιο καλάμι,
 νὰ ρίξῃς τὸ χιτῶνα τῆς λαγνείας·
 γιατί’ εἶν’ αὐτὸ λαγνεία, — ὃ βασιλιάδων
 κόρη, ὃ στεφάνι ρήγα ἐσὺ ! — λαγνεία
 κριματισμένη ! Ἀνάγκη νὰ τὴν κάψῃς
 σὰ δάσος μολυσμένο ποὺ ἔχει ἀγγίξει
 φαρμακωμένος ὄφης !

ΙΖΟΛ. Ὁϊμέ ! τί εἶπες !
 Εἶναι ἢ ἀγάπη, εἶν’ ὃ ἔρωτας ποὺ σμίγει
 καὶ τὰ θεριὰ τοῦ λόγγου, καὶ τὰ δέντρα !

‘Ο ΕΡ. Ὑπαγε...

ΙΖΟΛ. “Αγιέ μου γέροντα !

‘Ο ΕΡ. Ὁχι !

ΙΖΟΛ. Πέφτω
 καὶ σοῦ φιλῶ τὰ γόνατα ! Μὴ ρίξῃς
 τὴν κατάρα σὲ μένα !
 (Ἀκουεταί, ἀπὸ ψηλά, ἢ φωνὴ τοῦ
 Τριστάνου.)

ΤΡΙΣ. Ἰζόλδη ! Ἰζόλδη !

ΙΖΟΛ. “Αὶ ὁ Τριστάνος ! Γυρῆσαι “Ας μὴν τ’ ἀκούση
 τὰ φορητὰ λόγια !
 (Παρουσιάζεται ὁ ΤΡΙΣΤΑΝΟΣ, πολὺ
 ταραγμένος.)

ΙΖΟΛ. Ἰζόλδη, τὴ φωνὴ σου
 τὴν ἀκουσα ἀπὸ πέρα, καὶ ὅλος τρέμω,
 γιατί’ καὶ πάλι τᾶγριο λυκόπουλο
 μοῦ ἔχει ξεφύγει !...Μὰ σὺ κλαῖς ; Τί ἔχεις ;
 Σήκωσε τὸ κεφάλι. Τρέμεις ;
 (Βλέπει ἀξαφνα τὸν Ἐρημίτη, καὶ τὸν
 κοιτᾶζει μὲ θυμό.)

“Ανθρωπε
 τοῦ Θεοῦ, σκληρὰ τῆς μίλησες· μὲ λόγια
 πλημμυρισμένα ἀπὸ θυμό. Σὲ ξέρω !

‘Ο ΕΡ. Τὴν ἄγια ἀλήθεια, ἀπὸ τᾶγνά μου χεῖλη
 τὴν ἔμαθε. Τῆς ἔχω δώσει ὀρηθνεῖα.

ΤΡΙΣ. Ὁχι ! μὴν τὸ χτυπᾶς τὸ πλάσμα τοῦτο !
 Μή ! καὶ κρατεῖς φραγγέλιο σιδερένιο !
 καὶ στὰ τυφλὰ τριγύρω τάνεμψεις,
 μὲ τὸ μεθῆσι ἐκείνου ποὺ σκοτῶνει !

‘Ο ΕΡ. Δὲ βλέπει τὰ σοφά, καὶ ὅμως τὰ νοιῶθει !

ΤΡΙΣ. Σοφὸς εἶσαι· καὶ τί ὀφείλει ; Ἡ σοφία
 δὲν εἶναι ἀρματωσιὰ φόβου καὶ τρόμου,
 ποὺ σ’ ἔντυσε ὁ Χριστὸς. Ὀλόρθῃ ἄς στέκη,
 μὰ στύλος τῆς Ζωῆς. Καὶ σὺ δὲν ξέρεις !
 τὴ δύναμη δὲν ξέρεις τῆς Ἀγάπης !
 Στὴ σιγαλιὰ σου στέγνωξες, σὰ θάμνος
 στὴν ἔρημο, κ’ ἡ σάρκα σου νεκρῶθη
 σὰν τὸν ξερὸ τὸν κλώνο, ποὺ στηρίζει
 τὰ βήματά σου. Μὴ μιλᾶς γι’ ἀγάπη,
 σ’ ὅποιον τὴν ἔχει θροφῆ του. Μὴ βάλῃς
 τὸν ποταμὸ νὰ ξανανέβῃ σῆδρος !
 ἢ τὸν αἶτο νὰ μὴν πετάξῃ σῆδρα !
 Κάποιος γιὰ μᾶς σημάδεψε τὴ μοῖρα,
 κ’ ἡμεῖς τραβοῦμε ἐκεῖ μὲ καρτερία,
 ὡς τὴ θανὴ μας, ποὺ θᾶναι τὸ τέμμα,
 καὶ τ’ Ἅγιο Βῆμα θᾶναι τῆς Ἀγάπης !

‘Ο ΕΡ. Ὁϊμέ ! Χειρότερός της βλέπω κ’ εἶσαι !
 Σκλάβια τὴν ἔχεις κάμει, κ’ ἔχεις βάλει
 τὸν ἄσεμνο ζυγὸ σου στὸ λαιμὸ τῆς !

ΤΡΙΣ. Γέροντα ! φύγε ! καὶ δὲ θέλω κρῖμα
 νὰ κάμω ἐγὼ στὴν ἄσαρκη μορφή σου !
 Ξέρω, μιλεῖς μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη,
 μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ Αἰώνιου Βιβλίου·
 μὰ ἐδῶ ναὸς δὲν εἶναι γιὰ κατάρτες !
 Φύγε, σοῦ λέγω ! ἄς μείνῃ στὴν καρδιά μας
 ἢ εἰκόνα τῆς μόρφῆς σου ποὺ εἶναι, δίχως
 θυμό, πιὸ πατρικὴ καὶ πιὸ σεβάσμια !
 (Λίγες στιγμὲς προωτῆτερα, στὴν ἄκρη
 τοῦ γκρεμοῦ, ἀπάνω στὸ βράχο, πίσω
 ἀπὸ τὰ περιπλεγμένα κλαδιὰ τοῦ βά-
 θους, ἔχει φανερωθεῖ, προφυλαχτικὰ σὰν
 ἀγριόγατος, ἢ μορφή τοῦ ΚΑΚΟΥ
 ΝΕΟΥ, μὲ τὴ γαλαζόμαυρη φορεσιὰ

του. Κατασκοπεύει κοιτάζοντας άχόρτα-
γα μέσ' από τὰ φύλλα, φλογισμένος με
πόθο θανάσιμο, με μίσος άκαταμέτρη-
το. Καί, άφού καλοκοιτάξει, φεύγει
γοργά.)

ΤΡΙΣ. (Γυρίζει με μια κραυγή, παρατόντας την
Ίζόλδη.)

Νά! τὸ λυκόπουλο! έτριξε τὰ δόντια!

ΙΖΟΛ. Όχι, Τριστάνε! Όνειρο βλέπεις! Μείνε!

Ό ΕΡ. Γιέ μου! Η καρδιά σου, βλέπω, άνατρομάσσει
με κάθε όνειροφάντασμα. Ποῦ τρέχεις;
Κάτι άλλο πρέπει νά φοβάσαι, κι όχι
τάγορμι εκείνο! Έγώ πηγαίνω και εἶθε
νά δώση ὁ Θεός νά ζήσω, ὡς νά μπορέσω
την πιὸ γλυκειά παρηγοριά νά φέρω
σ' εἰσᾶς: γιά σέ, γυναίκα! γιά σέ, νέε!
Και εἶθε νά λυώση στό νερό τῆς κρήνης
τὸ μαγικό βοτάνι πού σᾶς δένει!

(Φεύγει άριστερά.)

ΤΡΙΣ. Ίζόλδη μου, άδερφή! Τὸ σωστό λόγο
θά μάς πῆ μόνη ἡ άλάθευτη καρδιά μας.
Έλα, κ' εἰσαι ὄλη άποσταμένη τόσο
χλωμή, πού με τρομάξεις! Τώρα, πρέπει
νά ξεκουράσης τὸ μορφο κορμί σου....

ΙΖΟΛ. Μέσ' στην καρδιά μου ἔχω ἕναν κόμπο μαῦρο
ἀπὸ κακά μαντέματα....

ΤΡΙΣ. Εἶν' ὁ σπόρος
τάγιου θυμοῦ πού ξεπετάει βλαστάρια
στά τρυφερά σου στήθια. Μὴν τὸ θρέψης!
Ό ἕπνος ἄς σέ πρᾶτῃη. Κουρασμένος
εἶμαι κ' ἐγώ με μάργωσεν ἡ ζέστη.
Θέλω νά πέσω κάτου ἀπ' τῆ πτερούγα
τοῦ ἥσκιου πού προχωρεῖ, και νά με πάρῃ
ὁ γλυκὸς ἕπνος, ἐδῶ, στό πλευρό σου.

(Σφίγγει τὴν Ίζόλδη στην ἀγκαλιά του,
και τὴν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν καλύβα. Ψι-
θυρίζει, σὰ νὰ τὴ ναουρίζῃ:)

Κοιμήσου! κ' ἡ μορφή σου εἶν' ἀσπρο κρῖνο
τὰ μάτια σου δυὸ γιούλια εἶναι κλεισμένα.
Γέρνει τὸ δειλὶ κι ὁ ἥλιος χρυσοκτύνει
τὸλόμορφο κορμί σου με ἄρμονία.

ΙΖΟΛ. (Έτοιμάζοντας κινάρια μ' ἀνθισμένα
κλαριά και χόρτα, λέγει σὰ νὰ σιγοτρα-
γουδάῃ, με τὸν ἴδιο ρυθμό:)

Τάγιόκλημα τὸν πρῖνο περιζῶνει
σφιχτὰ στην ἀγκαλιά του,
και γύρω του πλεγμένο ὄλο ψηλώνει
στὸν πόθο τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου.
Στὰ ἔρωτικά φιλιὰ του
παίρνει ζωῆ, δίνει ζωῆ τὸ ταίρι
μ' ἄν ἔρθῃ σκληρὸ χέρι
τὸ φύλλο νά μαδήσῃ ἀπὸ τὸν κλώνο,
με μιὰ κραυγὴ θλιμμένη,
μονάχα μ' ἕναν πόνο,
τὸ γλυκὸ ταίρι ἀχώριστο πεθαίνει.

ΤΡΙΣ. Τί ὠραία πού ξέρεις τὰ γλυκὰ τραγούδια,
πού τραγουδοῦσα στὸν καλὸν καιρὸ μας!
Οὐράνια προσταγὴ νά τὰ συνθέσω
με πρόσταξε, σὰν πῆγαινες καρβάλλα
στάλογο στάσπρο, κ' ἔβλεπες στό δάσος

τάγιόκλημα τὸν πρῖνο νάγκαλιάζῃ,
και λόγιαξες πὼς εἶταν ἐκεῖ μέσα
κουρμένος ὁ καλὸς σου. Τὰ δικὰ σου
χελὴ τὰ ξαναλένε τώρα, κ' εἶναι
σὰν τὴν ἄρπα τὴν ἴδια, ἄμα τὴν κρούῃ
ἕνας ἀνασασμός... Η κόμη θάναί
προσκέφαλο γιά σένα.... Σὰν ἀδέρφια
θά κοιμηθοῦμε εἰρηνικά. ..Θὰ βάλω
γυμνὴ τὴ σπάθα ἀνάμεσα στοὺς δυὸ μας,
σκουτάρι και σφραγίδα αὐτῆς τῆς ὥρας,
πού ἀγνόητη στὸν κόσμον δὲν ἐστάθη....

(Σέρνει τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ θηγάρι, και
τὸ ἀπιθώνει καταγῆς. Η Ίζόλδη γέρ-
νει στό κινάρια, στηρίζοντας τὴν κεφα-
λὴ σὲ μιὰ στοίβα φύλλα. Ό Τριστάνος
κάθεται, και ἕστερα ξεπλώνεται, ἀπὸ τὸ
ἄλλο μέρος, ἀργὰ-ἀργὰ στό κατώφλι
τῆς καλύβας. Ἀνάμεσα στοὺς δυὸ εἶναι
τὸ σπαθί.)

Και ἀπὸ τὰ μυρωμένα κορφοβούνια
ἡ ὥρα κυλάει, και ἥσκιο μενεξεδένιο
ρίχνει στό πρόσωπό σου....

(Έμπρὸς ἀπλώνεται ἥσκιος ἀνάλαφρος,
στό βάθος ὅμως γλυκοφέγγει ἀκόμα τὸ
ρόδινο δειλί.)

ΙΖΟΛ Δὲ σαλεύει
φύλλο, πνοὴ δὲν πνέει....

ΤΡΙΣ. Λάμπουν τὰ οὐράνια
σὰ δαχτυλίδι με ζαφείρια.... Ἀκούω
τὸν ἀλαφρὸ σου ἀνασασμό.... ὦ! Ίζόλδη!

ΙΖΟΛ. Τριστάνε μου!....

(Στάλλο φύλλο τελιώνει) Μεταφρ. Ν. ΠΟΡΙΑΤΗΣ

»» Ψ Υ Χ Η ««

* Ἀσπρη ψυχὴ πού πόνεσες!
Σὲ κάποιον τόπο ἠλιόφωτον
τὸ ξέρω πὼς γεννήθηκες.
Κι ὠρια λαλοῦσαν γύρω σου πουλιὰ
κι ὠρια λουλούδια σκόρπιζαν
μοσκοβολιά.
Κι ὡς μέλισσα ἐπὸ τρύγησες
ἀπὸ τὸ φῶς κι ἀπ' τὴ φωνὴ
κι ἀπὸ τὸ μῦρο,
κ' ἔπλασες μιὰ κερήθρα ἐπὸ
και μέσα κλειστηκες.
Μὰ ξένο χέρι, διμέ, σοῦ χάλασεν,
δνειροπλάνταχτη ψυχὴ,
τ' ὄ,τι ἄποροῦσες.
Και χάλασε τὸ χέρι τὸ βασιλεῖο σου
και σ' ἄγγιξε τὸ χέρι κι ἀνατοίχιζες.
Ποῦ πᾶς ψυχὴ; στάσου ψυχὴ!
Όϊμένα,
φρίκη και τρέλα ἀπάνω σου
περνοῦνε ἀνταμωμένα.

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΗΠΛΑ

ΟΔΗ ΣΤΗ ΜΥΡΤΟΥΛΑ (*)

Του Ψυχάρη, του δημιουργού της

Στοῦ Βόσκορου τὸ θεῖο περιγγιγνόμενον
 πὸν εἶναι τῆς ἴδιας Φύσης ἢ κιθάρα,
 σὰν ἓνα θρησκο λούλουδο ξεφύτρωσες,
 σὰν ἦχος ὄρφικος καὶ σὰ λαχτάρα.

Στὸ ἐρημικὸ, παράμερο περβόλι σου
 ἔζησες μόνη κι ὄρφανη παιδοῦλα,
 ὡς πὸν τὴν ὄμορφιά σου ὁ ἐρωτογέννητος
 ξάνοιξε καὶ λιμπίστηκε, Μυρτούλα.

Μὰ εἶτανε θυμιατήρι Ἐσὲ ἢ καρδοῦλα σου
 κ' εἶταν τὸ στήθος σου ἓνα εἰκονοστάσι,
 πὸν τῆς ἀγάπης τὴ φωτιά καρτέραγε
 σὰν τὸ λιβάνι νὰ καεὶ καὶ νὰ εὐωδιάσει.

Καὶ κἀκεῖς ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ Ἐρωτα
 καὶ στῆς Ἀγάπης τὸ βωμό, Μυρτούλα
 κ' ἔγινες ἓνας θρόλος καὶ μιὰ πασκαλιά,
 ἔγινες Μοῦσα Ρωμιοπούλα.

Καὶ πέταξες μὲ τὰ φτερά σου τ' αἴθλα...
 χάραξες ἓναν κύκλο φωτισμένο,
 καὶ σ' ἔν' ἀπὸ τὰ Ἐφτάνησα σταμάτησες
 πὸν εἶν' ἀπὸ μιὰ ἀδερφή σου δοξασιμένο.

Φαντασματένια, ἀγνή καὶ μεγαλόβουλη,
 σὰν ἐμπνοή τοῦ Ἰόνιου καὶ σὰν αὔρα,
 ἀπὸ τῆς Μαδοῦρης τὰ ἦρεμα μνήματα
 βγαίνεις, ξεχύνεσαι στὴν Ἁγία-Μαύρα,

τὶς νύχτες μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
 πὸν ἀκίνητοῦν τὰ πάντα μὲς στὴν Πλάση,
 καὶ προσκαλεῖς τὸν ποιητὴ σου ἀπόμερα
 σὲ λόφο μαγικὸ, σὲ ἀκροθαλάσσι,

νὰ ρεῖ, τὸ ἀπέθαντό σου κήρυγμα
 ν' ἀκούσει τῆς Ἀγάπης καὶ τὸ Θεῖο,
 Μυρτούλα, πὸν κηρύχνεις ἀναγνώθοντας
 μὲς στὸ ἀνοιχτὸ τῆς Φύσης τὸ βιβλίο.

Ἀγάπη τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Ὁμορφιάς
 κι Ἀγάπη Ἐσὸν τῆς Ρωμιοσύνης,
 στὸ στεῖρο αὐτὸν αἰῶνα, τῶν Ἰδανικῶν
 φύσα τὴν αὔρα καὶ τῆς Καλοσύνης.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

(*) Ἡρώνα τῶν «Ἀπὸ ἀδερφιάων» τοῦ Ψυχάρη.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

ΓΙΑ ΤΟ "ΓΥΡΟ ΤΩΝ ΩΡΩΝ,, ΤΟΥ κ.
ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

Ἀθήνα 20 τοῦ Φεβρουαρίου 1912.

Φίλε Σωτήρη

Ἐλαβα τὸν καινούργιο σου τόμο μὲ τὸ «Γύρο τῶν
 Ὁρῶν» κ' ἔρχομαι νὰ σὲ φαριστήσω. Μὲ κέντησε
 ὁ πειρασμὸς ἀμέσως ἀμέσως, νὰ ξεφυλλίσω τὸ βιβλίο,
 κλέβοντας λίγες ὥρες ἀπὸ τὴν ἀνήσυχη δουλειὰ τοῦ
 γραφείου μου. Κάτι μοῦ εἶχε μείνει στὴ θύμησή
 μου ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν κοματιῶν πὸν τυπωθήκανε
 ἐδῶ κ' ἐπὶ χρόνια στὸν «Ἀκρίτα» σου. Ὅμως
 τώρα ξανάφερα τὸ ἔργο ἀλάκερο μπροστά μου, καὶ μοῦ
 ἔκαμε ξέχωρη ἐντύπωση ἡ φαντασία πὸν τὸ κινεῖ,
 τὸ πλοῦτος τῆς γλώσσας πὸν τὸ ψυχῶνει, ἡ λαϊκὴ
 παράδοση πὸν τὸ γιομίζει.

Δράμα γιὰ νὰ συγκινήσῃ καρδιὰς δὲν εἶναι. Πιὸ
 πολὺ συγκινεῖ τὴ διάθεσή μας τὴν ποιητικὴ. Εἶναι
 ὄνειρο ποιητικὸ. Κάτι πὸν φεύγει, πὸν πάει, πὸν δὲ
 στέκεται νὰ τὸ ψάξουμε καὶ νὰ τὸ κοιτάξουμε. Πίσω
 ἀπὸ τίς εἰκόνες κι ἀπὸ τίς σκηνὲς νοιώθουμε μιὰ
 κατάνυξη πὸν μόνο σὰν ἀντικρύζουμε τὴν ἴδια τὴ
 φύση γυμνὴ καὶ πρωτόγονη αἰστανόμεσθε. Τὴν
 ἔσπερινὴ ὄρα τὴ μυστηριώδικη, τῆς νύχτας τὴ γα-
 ληνὴ καὶ μακαρισμένη ἀστροφεγγιά, τῆς χαρραγῆς
 τίς ἐλπίδες καὶ τὰ χνόφωτα, μὰς τὰ παρασταίνει
 ὀλοζώντανά μέσα στὸ χρωματισμένον τους φανταστικόν
 πέπλο, μὲ τοὺς μύθους καὶ τίς παραδόσεις πὸν γεν-
 νηθήκανε ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὴν ψυχὴ. Κάτι δικό
 σου βάνεις ἀκόμα, χύνεις ἀπὸ τὴ λυρικὴ σου ἀνά-
 δρα μιὰν ὄμορφιά στὴ μυθολογία μας, σμίγεις τὸν
 πραγματικὸν κόσμον μὲ τὸν ὄνειρετόν, κ' ἔτσι μπορού-
 με νὰ ποῦμε δημιουργοί.

Ὁ μῦθος τοῦ ἔργου ἀπλὸς καὶ λιτὸς καθὼς εἶ-
 ναι, μπορούσε νὰ σταθῇ ἀντικείμενον κ' ἐνὸς μόνου
 τραγουδιοῦ. Δὲ θέλω νὰ πῶ μὲ τοῦτο πῶς ὁ ποιητὴς
 πρέπει «ἐξαρχῆς» νὰ βάλῃ δεσμὰ στὴ μπόρεσή του
 καὶ στὴν τεχνολογία του, ὅμως μοῦ φαίνεται πῶς
 θὰ εἶτανε περισσότερο δρᾶμα καὶ λιγώτερον ποίημα,
 ἂν ὁ μῦθος τοῦ εἶχε μιὰ τεχνικὴ ἰσορροπία πὸν τοῦ
 λείπει. Τώρα εἶναι βέβαια ἓνα πλούσιο τραγῶδι, μὰ
 λιγώτερον πολὺ δρᾶμα.

Στὴ σκηνή, ἂν μπορῇ νὰ σταθῇ, ὅπως λὲς σὲ
 κάποια σου σημείωση, εἶναι ζήτημα, μὲ τὸ σημερινόν
 μας κοινόν. Ἐνα τέτοιον σκηνικὸν ποίημα μόνον ἀπὸ ἡ-
 θοποιοὺς πὸν νὰ μπορούμε νὰ τὸ καταλάβουν κι ἀπὸ
 ἀκρατοὺς πὸν νὰ νοιώθουν καὶ νὰ ξέρουνε τί πρέπει

και τί μπορούνε νά ζητήσουν απ' αυτό, θά εΐτανε δυνατό νά παιχτή και ν' άκουστή.

Στήν 'Αθήνα, σ'όν καιρό μας τούτο, πού είναι και κάποιο συνήθειο, δέν ξέρω τὸ γιατί, ν' άρνοιούνται, άμέσως, δίχως καμιά συζήτηση, τὴν άξία πού πρέπει στά έργα σου, νά είναι βέβαιος πὼς τὸ καινούργιο σου βιβλίο θά περάση άπαρατήρητο. Όμως αὐτὸ δέν πρέπει νά σέ άπελπίση. Τά λίγα μου τούτα λόγια, τὰ πρόχειρα, έρχονται νά σοῦ ποῦν, πὼς τὸ θάρρος κ' ἡ όρμη σου, ἔσο νοιώθεις νά σοῦ δίνουνε ζωὴ και νά σέ στηρίζουνε στὸ δρόμο σου, είναι ἡ καλύτερη ανταμοιβὴ για σένα, πού ἔχεις μὴν άστέρυτη μέσα σου ποιητικὴ φλέβα, πού δ κατοπινὸς καιρὸς ἄς έλπίσουμε πὼς θά δικαιώση τὸν άγώνα σου για νά τὴ φέρης στὸ φῶς. Έμεεις άπό τώρα, δοσοι σέ τιμοῦμε ἢ σέ κατηγοροῦμε, δέν μπορούμε νά προδικάσουμε για τὸ αὔριο. Οἱ περισσότεροι άρκούμαστε για τὴν ὠρα νά μὴ σέ διαβάζουμε. Ρωμαϊκὴ παλιὰ συνήθεια, θά πῆς, πού πέρασε, αλλοίμονο, και στοὺς νεώτερους.

Γειά σου
ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ

Ό Ραψωδὸς τοῦ Πέτρακα, στά διαλογίσματά μου, Δέν κρύφτηκε στή μαύρη γίς, τρεῖς πῆχες πιάνει χάμου, Σάν τὸ βρισμένο άταφο γιὸ τοῦ βασιλιὰ Πριάμου.

Μά αὐτὸς πιδ κιάπ' τὸν "Έχτορα, στὸ πείσμα τοῦ θανάτου,

Θάρθει καιρὸς νά σηκωθεῖ μονάχος του άπό κάτω,
Στήν ὁμορφάδα 'Απόλλωνας και στήν άρματωσιά του.

Παρίσι, Φλεβάρης

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

«Ό Ψυχοπατέρας», ὁ «Τρίτος», τὸ «Μυστικὸ τῆς κοντέσσας Βαλέραινας», ἡ «Κωμῳδία τοῦ Θανάτου», «Φωτεινὴ Σάντρη», «Στέλλα Βιολάντη», «Ραχήλ», «Πειρασμός», «Ψυχοσάδατο» και «Χερουβεῖμ». Δέκα έργα, σέ δέκα βιβλιάρια, θ' άρχίσουνε νά βγαίνουν άπό τὸν έρχόμενο 'Απρίλη, με τὸ γενικὸ τίτλο «ΘΕΑΤΡΟΝ». Και καθένα, για τοὺς συνδρομητές, θά στοιχίζη μόνο 80 λεπτά.

Όσοι άπό τοὺς αναγνώστες μας θά ἤθελαν περισσότερες πληροφορίες, μπορούνε νά γράψουν άπευθείας στὸν κ. Γρηγ. Ξενοπούλο, 38 ὁδὸς Εὐριπίδου, και νά ζητήσουν τὴν άγγελία πού ἔχει δλους τοὺς δρους τῆς έγγραφῆς.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΓΑΪΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συνορομή χρονιάτικη: Για τὴν Ελλάδα και τὴν Κρήτη δρ. 10. Για τὸ ἔξωτερικὸ φρ. χρ. 12,50.—Για τίς έπαρχίες δεχομαστε και τριμηνες συντρομές (1 δρ τὴν τριμηνία).—Κανένας δέ γράφεται συντρομητής ἢ δέν προπλερώσει τὴν συντρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τά περιεσμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμή.

Βρίσκεται στήν 'Αθήνα σ' ὅλα τὰ κίβσκια, και στις έπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν 'Εφημεριδων.

ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τόσον καιρὸ στὸν τόπο μας διοικούμαστε ἔσωτερικὰ χωρὶς κανένα πρόγραμμα, χωρὶς καμμιὰ κατεύθυνση· τὰ νομοθετήματα πού βγαίνανε στοῦ ἡλιου τὸ φῶς δέ συνδεότανε με μιὰ γενικὴ γραμμὴ κ' ἡ διοίκηση κοντόφταλμη και στενοκέφαλη γινότανε ὄργανο άτομικῶ συμφερόντων χωρὶς καμμιὰ σκέψη για τὸ γενικώτερο συμφέρο τῶν ἀτόμων μιᾶς δλόκληρης τάξης. Όμως ἔνα πρόγραμμα εΐτανε κοινὸ σέ ὅλους εἴτε άπλους πολίτες εἴτε πολιτικοὺς — κι αὐτὸ εΐταν τὸ ἔθνικὸ πρόγραμμκ. Φυσικὰ πὼς ἡ άνευμάτιστη-πορεία μας δέν εΐταν δυνατὸ νά ξεχαστεῖ και σ' αὐτὸ τὸ σημειο και γι' αὐτὸ τὰ μέσα πού θά φτάναμε στὸ σκοπὸ διαλεγότανε χωρὶς καμμιὰ σοβαρὴ σκέψη και σκεδὸν στά κουτουροῦ — μὰ ὀπωσδήποτε, ἡ ἔθνικὴ ἰδέα, οἱ ἔθνικὲς βλέψεις ξεδιάλυναν καθαρὰ και κυριαρχοῦσαν ὅλη μας τὴν πολιτικὴ. 'Αλλοίμονο ὅμως στὸ λαὸ πού δέν ἔχει παρὰ μόνο ἔθνικὴ πολιτικὴ, πού δέ δίνει σημασία παρὰ μόνο στις ἔθνικιστικὲς του τάσεις! Αὐτὸ ακριβῶς ἔγινε σέ μᾶς· ὁ πατριωτισμὸς μᾶς κάτεχε δλόκληρους και ξεχείλιζε, δέν ἄφινε καμμιάν ἄλλη σκέψη νά γεννηθεῖ μέσα μας και γινότανε στά χέρια ἐπιτηδειων δημαγωγῶν μέσο τῆς αἰσχροτέρης ἐκμετάλλεψης. Ό πατριωτισμὸς μᾶς ἔκανε νά προσέχουμε μόνο στή στρατιωτικὴ και ναυτικὴ παρασκευὴ και νά παραμελοῦμε ὀλότελα, μὴ δίνοντας καμμιὰ σημασία, τὴν ἔσωτερικὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου, τὴν προ-

στασία τῶν δυόμιση αὐτῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ βρέθηκαν ἐπὶ τέλους γιὰ τὴν ὥρα ν' ἀποτελοῦν τὸ ἐλεύτερο Ἑλληνικὸ Βασίλειο.

Ἐχοντας προσηλωμένη τὴν προσοχή μας στὸ πῶς ν' αὐξήσουμε τὴν ἔκταση τοῦ Κράτους μας καὶ τὸν πληθυσμὸ τῶ μελῶν του, ξεχνούσαμε πῶς ἡ ἔκταση αὐτὴ ποὺ ἔχουμε δὲν ἔπρεπε ν' ἀφεθεῖ στὴν τύχη της, πῶς τὰ άτομα αὐτὰ ποὺ τὴν κατοικοῦν εἶχαν κι αὐτὰ ὑπαρξὴ καὶ συμφέροντα, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ παραμεληθοῦν. Ἔτσι τὸ ἔθνος καὶ τὰ μεγάλα ἔθνικα ιδεώδη ἐπνιγαν τὸ άτομο ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἐλεύτερο βασίλειο κ' ἔτσι, μόλις γεννήθηκε ἀντίδραση ἐνάντια στὴν τέτοια πολιτικὴ μας, ἀναγκάστηκε νὰ φτάσει στὸ ἄλλο ἄκρο καὶ νὰ προκηρῖξει τὸν κοσμοπολιτισμὸ. Μὰ μὲ τὴ διδασκαλία αὐτὴ συνδέοτανε τόσες ἄλλες φιλελεύτερες ιδέες ποὺ ἀποτελοῦσαν ἓνα φιλελεύτερο πρόγραμμα — κ' οἱ ιδέες αὐτὲς συνδυάστηκαν στὸ κεφάλι μερικῶν τόσο πολὺ μὲ τὴν ιδέα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ὥστε πολεμήθηκαν κ' ἐκείνες μαζὺ μ' αὐτὸν κ' ἐνθαρρύνθηκε ἡ στενοκέφαλη ἀντίληψη μερικῶν συντηρητικῶν, ποὺ νόμισαν πῶς μόνο ἔθνικὴ πολιτικὴ (πολιτικὴ ποὺ περιφρονεῖ τὸ άτομο) ἐνωμένη μὲ τὴν πατροπαράδοτὴν ἰδεολογία καὶ μὲ πλουτοκρατικὴ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ἀποτελεῖ τὸ ντόπιον πολιτικὸ πρόγραμμα καὶ πῶς, ἀντίθετα, κάθε τάση ποὺ ζητᾷ τὸ καλὸ τοῦ ἀτόμου, ποὺ ζητᾷ τὴν ἐλεύτερη σκέψη γιὰ τὸ άτομο καὶ ποὺ ἐν γένει στὸ **ἀτομο** μεταθέτει τὸ σημεῖο τῆς προσοχῆς της, πρέπει νὰ πολεμηθεῖ γιατί εἶναι ἕνενη, γιατί δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν ἔθνικὴ ψυχὴ.

Δὲ θὰ χρονοτριθῆσουμε ἐδῶ γιὰ νὰ πολεμήσουμε μιὰ τέτοια ἀντίληψη. Αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ «ντόπιου» καὶ τοῦ «ξένου» μᾶς φαίνονται τόσο ἀστεία, ποὺ δὲ νομίζουμε πῶς ἀξίζουν καὶ τὴν ἐλάχιστη προσοχή· βρίσκονται μόνο μερικοὶ ποὺ κατορθώνουν νὰ πείσουν τὸν ἑαυτὸ τους πῶς ἔχουν σημασία παρόμοιοι μπαμποῦλες — μὰ τὸ ν' ἀλλάξει κανεὶς τὸν τρόπο τῆς σκέψης τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἐξὸν ποὺ εἶναι χάρη στὴν ἐγκεφαλικὴ τους διασκέυη ἀδύνατο, δὲ θὰ φέρει κανένα κέρδος. Ἐμεῖς ἀπευθυνόμαστε σὲ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι σὲ θέση νὰ σκεφτοῦν ἀπροκατάληπτα, ποὺ μποροῦν νὰ ξεκολλήσουν ἀπ' τὴν πατροπαράδοτη ἀλήθειαν τους καὶ ποὺ εἶναι σὲ θέση νὰ νοιώσουν κυρίως ἓνα πράγμα, πῶς **δχι** ὁ μεγάλος στρατὸς κι ὁ μεγάλος στόλος εἶναι τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τοῦ μεγάλου Κράτους, μὰ ἡ ἐσωτερικὴ κατάσταση ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει σὲ ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀτόμων τὴν ἐλεύτερη σκέψη.

Ἀφίνοντας λοιπὸν κατὰ μέρος τὴν περιώνυμη κατηγορίαν ποὺ θὰ ζητήσῃ τὰ ξενικὰ δάχτυλα

κ' ἐδῶ (μὲ ἄλλη βέβαια σημασία), θέλουμε πρῶτ' ἀπ' ἅλα νὰ πολεμήσουμε τὴν ἀντίληψη ποὺ ἀνάφερα παραπάνου καὶ ποὺ ἀπαντᾷ στὸν τόπο μας πολὺ συχνά, τὴν ἀντίληψη δηλ. ποὺ συνδέει στενά κι ἀξεχώριστα τὸν κοσμοπολιτισμὸ μὲ τὴν ἄλλες φιλελεύτερες ιδέες. Φιλελεύτεροι καὶ κοσμοπολίτες δὲν ταυτίζονται. Λέγοντας λοιπὸν πῶς εἴμαστε φιλελεύτεροι, δὲ σημαίνει πῶς μ' αὐτὸ καὶ μόνο παρατᾶμε κάθε ἔθνικὴ πολιτικὴ, ἀρνούμαστε κάθε ἔθνικὴ βλῆψη. Ὅμως ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὁ δικὸς μας ὁ ἔθνομός δὲν εἶναι ἀπαράλλαχτος μὲ τὸν πατροπαράδοτο ἔθνομός, τὸν ἔθνομὸ ποὺ ἀπαντᾷ ἀκόμα στοὺς συντηρητικὰ διατεθειμένους νεοπαλιούς μας. Ὁ ἔθνομός τοῦ φιλελεύτερου δὲ στηρίζεται σὲ καταχτητικὲς τάσεις, δὲ ζητᾷ νὰ καταχτήσῃ ξένο ἔδαφος (πῶς πρόκειται πάντα γιὰ ἔδαφος ξένο, αὐτὸ βέβαια τὸ νοιώθουν ὅσοι δὲ ζοῦν ἀκόμα στὴν ἐποχὴ ποὺ πιστευότανε ὁ μῦθος τῆς ἀναστήλωσης τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας) μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἔδαφος ποὺ ἔχουμε καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ γιὰ ζημία ἀλλοτρίων τὴν καλοζωιά τῶν σημερινῶν ἐλευτέρων Ἑλλήνων. Ὁ ἔθνομός τοῦ φιλελεύτερου δὲν πιστεύει στὸ μῦθο τῆς ἔθνικῆς ψυχῆς ποὺ συναντοῦμε ἀκόμα σὲ μερικὰ λείψανα τοῦ ρωμαντισμοῦ. Αὐτὲς βασίζεται μόνο σ' ἓνα αἶσθημα ποὺ **ὑπάρχει**, σ' ἓνα αἶσθημα ποὺ εἴμαστε ἀρκετὰ ντόπιοι γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ τὸ ἰδοῦμε καὶ νὰ τὸ ἐχτιμήσουμε, αἶσθημα συμπονεμάτος γιὰ τοὺς δημοφύλους μας ποὺ ζοῦν σὲ ἄλλο Κράτος ἀπὸ μᾶς καὶ ποὺ στὸ Κράτος αὐτὸ ἀποτελοῦν τὴν τυραννόμενη κρατούμενη τάξη (λέω τὴν τυραννόμενη κρατούμενη τάξη, γιατί μπορεῖ μιὰ κρατούμενη τάξη νὰ μὴν εἶναι καὶ τυραννόμενη). Γι' αὐτὸ καὶ μόνο τὸ λόγο δὲν ἀρνούμαστε οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες φιλελεύτεροι εὐ ἰπσο τὸν ἔθνομός. Θέλουμε μόνο νὰ τοῦ βγάλουμε τὴν ἐγωιστικὴν ἐκείνην βάσιν ἀπ' τὴν μιὰ μεριά, μὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ τὸν περιορίσουμε μέσα στὴν πραγματικότητα· κ' ἡ πραγματικότητα αὐτὴ πρέπει ἐπὶ τέλους ν' ἀποκαλυφθεῖ πᾶς σὲ ὅλους. Ἡ περιώνυμη μεγάλην ἰδέαν, ποὺ πολὺ σωστὰ τὴν χαρακτήρισεν ὁ μὲν ὅλες τὴν φωνασκίαν τῶν Μιστριωτῶν ὁ Gelzer, πρέπει νὰ εἰπωθεῖ καθαρά πῶς εἶναι μόνο φάντασμα· μὰ τὸ νὰ πιστεύει κανένας σήμερὰ σὲ φαντάσματα νομίζουμε πῶς λίγο διαφέρει ἀπὸ τὴν πίστη στὸν ἅγιον Καλαμπόκα καὶ ὅπωςδὴποτε δὲν εἶναι καὶ πολὺ συντελεστικὸ γιὰ νὰ κάνει πραχτικὴν πολιτικὴν. Τὸ φάντασμα λοιπὸν ἐκεῖνο πρέπει νὰ πέσει. Καὶ στὴν μηδαμινὴν θέση ποὺ ἐπιανε αὐτὸ πρέπει νὰ μπεῖ τὸ ἔθνικὸν ἰδεώδες τοῦ Ἑλλήνα ποὺ ζεῖ μὲ ἀνοιχτὰ μάτια καὶ ποὺ ζεῖ στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα. Τὸ ἔθνικὸν ἰδεώδες αὐτὸ θὰ ὑπάρχει μόνο ὅσο βασταίει ἡ σημερινή

θέση των Ἑλλήνων μέν· στην Τουρκιά.

Τὴν ἀλήθεια αὐτὴν εἶδε καὶ τὴ διακήρυξε τελευταία τὸ φωτισμὸν μᾶτι τοῦ Ἰδα· «Καὶ δταν τὸ κάθε ἄτομο, ἔγραφε σὺν ἀριθ. 463, σελ. 42 τοῦ «Νουμά», ἰδεῖ χαίρει ἀπὸ τὴν Τουρκιά, ὡς εἶναι βέλαιοι οἱ Τοῦρκοι πὼς δὲ θὰ παρασέρνεται πιά τόσο εὐκολα ἀπὸ ἔθνικα ἰδανικά, οὔτε θὰ γυρεύει διαζῦγιο ἀπὸ τὸ κράτος τὸ Τοῦρκικο, οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιο ἄτομο οὔτε ἡ ἔθνικὴ ομάδα δπου ἀνήκει», (κοίτα καὶ ὄλο τὸ ἄρθρο τοῦ Ἰδα στὸ φύλλο ἐκεῖνο τοῦ «Νουμά»). Τὸ ἔθνικὸ ἰδεῶδες αὐτὸ θὰ ἐπιδιώκει μόνον τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλεύτερης σκέψης, ὅπως στοὺς Ἑλληνας τοῦ ἐλεύτερου Βασιλείου ἔτσι καὶ σὲ κείνους τῆς Τουρκίας· ἂν αὐτὴ πετυχαίνεται καὶ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἐξέλιξη τῆς Τουρκίας σὲ ἰσόνομο Κράτος, τότε τὸ ἔθνικὸ μας ἰδεῶδες τὸ φτάσαμε. Ἄν πάλι ἐκεῖνο εἶναι ἀδύνατο, τότε τὸ ἔθνικὸ-μας ἰδεῶδες θὰ πάρει τὴν πολεμικὴν του μορφήν κ' ἡ ἔθνικὴ μας τάση θὰ εἶναι ν' ἀποσπάσουμε τοὺς ὁμοφύλους μας ἀπ' τὴν Τουρκιά, δπου δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποχτήσουν καὶ αὐταὶ ἰσοπολιτεία. Μὰ γιὰ νὰ κατορθώσουμε αὐτὸ πρέπει πρῶτα ἐμεῖς στὸ ἐσωτερικὸ μας νὰ αναγνωρίσουμε τὴν ἐλεύτερη σκέψη· πρέπει πρῶτα ἐμεῖς ἐδῶ νὰ σπάσουμε τὰ σίδερα τῆς σκλαβιάς γιὰ νὰ μὴν ἀλλάξουμε μόνον κύριο στοὺς σημερινούς ἐκείνους σκλάβους. Καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνο πού πρωτεύει σὲ μᾶς εἶναι ἡ φιλελεύτερη ἐσωτερικὴ πολιτικὴ· χωρὶς αὐτὴ, ἔθνικὴ πολιτικὴ δὲν μπορεῖ σοβαρὰ νὰ εφαρμοσθεῖ. Ἔτσι κλείνεται ὁ κύκλος πού συνδέει τὰ σημεῖα τοῦ φιλελεύτερου προγράμματος· ἔτσι σκηματίζεται τὸ σύστημα τῆς φιλελεύτερης ἰδεολογίας. Ὅλα στέκουν ἀπάνου στὴν ἀναγνώριση τῆς ἐλεύτερης σκέψης· αὐτὴ ζητάμε πρῶτα στὸ ἐσωτερικὸ, σ' αὐτὴ βασίζουμε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν μας. Γι' αὐτὸ ἡ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν μας θὰ εἶναι πρῶτα εἰρηρικὴ· εἰρηρικὴ γιὰ νὰ διευκολύνει τὴν ἐσωτερικὴν μας μεταρρύθμιση, εἰρηρικὴ γιὰ νὰ υποδοθηθεῖ τὴν ἐσωτερικὴν μεταρρύθμιση τῆς Τουρκίας πού νὰ συμφέρει στοὺς ὁμοφύλους μας. Κι δταν ἡ ἐσωτερικὴν πολιτικὴν μας πάρει τὸ σωστὸ δρόμο, καὶ δταν ἰδοῦμε πὼς οἱ ὁμόφυλοί μας τῆς Τουρκίας μόνον μὲ τὴν ἑνωσὴν τους σ' ἓνα Κράτος μὲ μᾶς θὰ μπορέσουν νὰ ἀπολαύουν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλεύτερης σκέψης, τότε δὲ θὰ διστάσουμε, ἐτοιμαζόμενοι ἐκ παραλλήλου ἀπὸ τώρα, νὰ κάνουμε ὅ,τι πρέπει. Ἄν πάλι νοιώσουν οἱ Τοῦρκοι τὸ τί πρέπει γιὰ τὸ συμφέρον τους νὰ κάνουν — τότε θάχουν καὶ τὴ δικὴν μας τὴν ἀμέριστη βοήθεια καὶ τὴν ἐκδήλωση τῆς ἀνυπόκριτης χαρᾶς μας γιὰ τὴν ἐξακολούθηση αὐτῆς τῆς εἰρηρικῆς πολιτικῆς πού θὰ φέρει καὶ τὴ μεταβολὴ τῆς ἐπιθετικῆς παρασκευῆς μας σὲ ἀμυντικὴ. Ἔτσι κρατάει ὁ ἔθνος

μὲς τὴν κατάλληλη θέση του στὸ νεοελληνικὸ φιλελεύτερο πρόγραμμα· ἔτσι δείχνεται σὲ ἄλλους ἔθλους νὰ ἰδοῦν πὼς ἡ ἔθνικὴ πολιτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ προγράμματος ἑνὸς λαοῦ, μὰ ἓνα ἀπ' τὰ πολλὰ σημεῖα του, πού καὶ αὐτὸ θὰ λυθεῖ σύμφωνα μὲ τίς γενικὲς ἀρχές, σύμφωνα μὲ τὴν ἐνιαία ἰδεολογία.

A. ΤΡΑΝΟΣ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ (*)

Γ.

Στὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα ἀναπτύξαμε μὲ λίγα λόγια τοὺς λόγους πού ἐγέννησαν τὴν ἀνάγκη τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, δηλ. τῆς προστασίας τοῦ ἐργάτη ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐργατικῆς κινήσεως, πού κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ στὰ περισσότερα ξένα Κράτη τὴν νομοθεσίαν αὐτὴν. Οἱ λόγοι ὅμως αὐτοὶ πού ἀναπτύξαμε παραπάνω δὲ συντρέχουν ὄλοι στὴν Ἑλλάδα καὶ φυσικὰ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε, πὼς τὸ ἐργατικὸν ζήτημα ἐδῶ πῆρε τὸν ἴδιον δρόμον πού πῆρε στὰ ἄλλα Κράτη. Μ' αὐτὸ δὲ θέλομε νὰ ποῦμε, ὅπως ἀκούμε πολλές φορές νὰ λέγεται, πὼς ἐδῶ δὲν ἔχουμε ἐργατικὸν ζήτημα, γιὰτί καὶ στὴν Ἑλλάδα ὅπως σὲ ὄλα τὰ ἄλλα Κράτη ὑπάρχει μιὰ ἰδιαίτερη λαϊκὴ τάξη πού ζεῖ ἀπ' τὴν ἐργασία τῶν χειρῶν της μέσα στὸν ἐλεύτερον συναγωνισμό, τάξη μὲ ἰδιαίτερα συμφέροντα ἀντίθετα μὲ τὰ συμφέροντα τῆς τάξεως πού ἐπικρατεῖ καὶ μὲ ἐργατικὰς συνθήκας τίς ἴδιες καὶ χειρότερες ἀπ' τίς συνθήκας τῶν ἐργατικῶν τάξεων στὰ ἄλλα μέρη. Θέλομε ὅμως νὰ τονίσουμε πὼς ἡ ἐργατικὴ κίνηση πού κατέληξε στὶς ἀρχές τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας σὲ μᾶς δὲν ἦλθε ἀπὸ κάτω ἀλλὰ ἀπὸ πάνω δηλ. δὲ βγήκε ἀπ' τὴν ἴδιαν τὴν ἐργατικὴν τάξην, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν τοῦς ἔνωσε κανένα συμφέρον οικονομικὸ μὲ τὴν ἐργατικὴν τάξην. Αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη μορφή τοῦ ζητήματος στὴν Ἑλλάδα ἔχει πάλι τοὺς λόγους της στὶς ἰδιαίτερες συνθήκας τῆς παραγωγῆς πού ἔχουμε ἐδῶ. Ἐδῶ τὰ περισσότερα εἶδη τῆς βιομηχανίας βρίσκονται ἀκόμη ἀποκεντρωμένα σὲ μικροεπιχειρήσεις πού ἀπασχολοῦν δύο τρεῖς ἐργάτες σὲ μιὰ βραδυκίνητη καὶ δπωσδήποτε ἀσφαλισμένη δουλειά. Λεῖπει λοιπόν, σχεδὸν ἐντελῶς, ἀπ' τὴν μιὰ μερὶν ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἐργάτη πού εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀσφαλέστερους δρόμους γιὰ νὰ φτάσῃ ὁ ἐργάτης στὴν ἐργατικὴ συνείδησιν, καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη μερὶν ἡ μεγάλη ἀβεβαιότητα πού φέρνει γιὰ τὸν

(*) Κοίταξτε ἀριθ. 467 καὶ 468.

εργάτη μαζί της ή εργασία στα μεγάλα εργοστάσια. Έτσι ο Έλληνας εργάτης δεν μπορεί εύκολα να αποκτήσει συνείδηση του κοινού συμφέροντος που τον ενώνει με τους άλλους εργάτες και τον φέρνει σε αντίθεση με την τάξη του κεφαλαίου. Γι' αυτό ο σοσιαλισμός στην Ελλάδα δεν μπόρεσε να ριζώσει, κ' εκεί, που δείχνει μερικά σημεία υπέρξεως είναι ξεθυμασμένος και εκφυλισμένος, γιατί, εκτός απ' τα παραπάνω, ο σοσιαλισμός σαν κατ' εξοχήν χρησιμοθηρική θεωρία δε συμβιδάζεται με μερικές βασικές ριζωμένες προλήψεις του Έλληνα εργάτη. Κι αυτό είναι ένας λόγος που ή εφαρμογή των εργατικών νόμων θα βρή μεγάλες δυσκολίες όχι μόνο απ' την τάξη των κεφαλαιούχων, αλλά και απ' αυτή την εργατική τάξη που θέλει να προστατεύσει.

Όπωςδήποτε όμως το βέβαιο είναι πως αρχίσαμε κ' εμείς να κινούμαστε στο ζήτημα της προστασίας του εργάτη από το Κράτος και να κινούμαστε μάλιστα με πρόθεση σοβαρή να κάνουμε κάτι για το ίδιο τώρα παραμελημένο αυτό μέλος της κοινωνίας. Απόδειξη της σοβαράς αυτής προθέσεως είναι ή ίδρυση στο Υπουργείο της Έθν. Οικονομίας ιδιαίτερου Τμήματος με τον αποκλειστικό προορισμό να εφαρμόζει τους εργατικούς νόμους που ψηφιστήκανε και να αποφασίζει με το ανώτατο Συμβούλιο της εργασίας για την τελειότερη προστασία του εργάτη, γιατί έχει γίνει πια κοινό κτήμα ή ιδέα πως τίποτε δεν αξίζουν οι νόμοι χωρίς ιδιαίτερη αρχή που να τους εφαρμόζει, άλλως τε έχουμε και το παράδειγμα της Ρουμανίας που υπάρχουν στο χαρτί πολλοί εργατικοί νόμοι χωρίς στην πραγματικότητα να γίνεται τίποτε απ' αυτά που διατάσσουν.

Στο Τμήμα της εργασίας μεγάλη βοήθεια θα δώσουν οι επιθεωρητές της εργασίας που θα διοριστούν σε διάφορες περιοχές και που θα είναι σε θέση, με τη μηχανική και κοινωνική τους μόρφωση, να επιβλέπουν και επιβάλλουν την εφαρμογή του πραγματικού μέρους των διατάξεων των νόμων ιδιαίτερα του νόμου περί υγιεινής και ασφαλείας των εργατών.

Οι ουσιαστικοί νόμοι που ψηφιστήκανε στην περασμένη περίοδο και που αποτελούν το σύνολο σχεδόν της εργατικής νομοθεσίας της Ελλάδος είναι οι ακόλουθοι:

α'. Ο νόμος περί υγιεινής και ασφαλείας των εργατών και περι ώρων εργασίας.

β'. Ο νόμος περί εργασίας γυναικών και ανηλίκων.

γ'. Ο νόμος περί πληρωμής των ήμερομισθίων των εργατών και περι των μισθών των υπηρετών και υπαλλήλων.

δ'. Περί εκδικάσεως των μεταξύ εργατών και εργοδοτών διαφορών περι πληρωμής εργατικών μισθών και ήμερομισθίων.

ε'. Περί κανονισμού της υπηρεσίας των σιδηροδρομικών και τροχιοδρομικών υπαλλήλων.

Δεν πρόκειται εδώ να εκθέσουμε όλες τις λεπτομέρειες των νόμων αλλά μόνο τις γενικές αρχές που στηρίζεται καθ' ένας απ' αυτούς και ιδιαίτερα οι δυο πρώτοι. — α'.) Ίσαμε τώρα ο Έλληνας εργάτης είναι αναγκασμένος να κερδίσει το ψωμί του όχι σε εργαστήρια, αλλά μέσα σε τρώγλες σιδηραγμένος με πέντε δέκα άλλους σε μέρος που ούτε δυο θα μπορούσαν να ζήσουν σύμφωνα με τους κανόνες της υγιεινής, χωρίς φως, χωρίς αέρα, σε υγρασία, τρέχοντας κάθε στιγμή τον κίνδυνο να χάσει το χέρι του και το πόδι του, ή και αυτή τη ζωή του σε μηχανές, που βρίσκονται σε πρωτογενή κατάσταση, χωρίς κανένα απ' τα νεώτερα ασφαλιστικά μέσα που ασφαλίζουν τη ζωή και την απειριότητα του εργάτη. Με τέτοιους όρους εργαζόμενος ο εργάτης ούτε την όρεξη ούτε τη δύναμη είχε για σωστή εργασία, κ' έτσι και αυτός έχανε γλήγορα την ενεργητικότητά του και ο εργοδότης ζημιωνότανε απ' την κατώτερη εργασία που του έδινε ο εργάτης. Ο νόμος τώρα επιβάλλει σε όλους τους βιομηχάνους, εμπόρους, επιχειρηματίες κλπ. να διατηρούν τα καταστήματα και εργαστήριά τους σε τέτοια κατάσταση ώστε να μη διατρέχουν κίνδυνο ή ζωή ή ή υγεία των εργατών που εργάζονται σ' αυτόν. Με την εφαρμογή του νόμου αυτού θα ωφεληθούν βέβαια και οι εργάτες, αλλά θα ωφεληθούν και οι εργοδότες, γιατί είναι πια αρχή που την έχουν καταλάβει παντού και μόνον ο Έλληνας εργοδότης δε θέλει να την καταλάβει, πως εργάτης που εργάζεται με τέτοιες έλκεινες συνθήκες δεν είναι δυνατό να αποδώσει ούτε το ποσό ούτε το ποιο της εργασίας που αποδίδει ο εργάτης όταν εργάζεται με ανθρωπινούς όρους εργασίας. Το μόνο που μπορεί να παρατηρήσει κανείς στο νόμο αυτό είναι ότι θέλει να εφαρμόσει τις διατάξεις του και στους εργάτες που παίρνουν εργασία απ' έξω και εργάζονται σε δικά τους μαγαζάκια. Γι' αυτούς τους εργάτες υπάρχει ο κίνδυνος ότι ή εφαρμογή του νόμου θα χειροτερεύσει τη θέση τους αυτή αντί να την καλλιερεύσει, αφού θα είναι αναγκασμένοι να κόψουν απ' το ήμερομισθίο τους για να ανταποκριθούν στα νέα έξοδα που απαιτούνται για να εργάζονται με τους όρους που επιβάλλει ο νόμος. Για τους εργάτες αυτούς μάς φαίνεται τέτοια διάταξη του νόμου ανεφάρμοστη, αν δεν δροίσει συγχρόνως και ένα ελάχιστο όριο ήμερομισθίου ιδιαίτερα για τους εργάτες αυτούς. Επειδή όμως αυτό είναι αδύνατο να

γίνη, γι' αυτό θα περιοριστεί κατ' ανάγκην η εφαρμογή του στα έργαστάσια.

Ο ίδιος νόμος προβλέπει σε ιδιαίτερο άρθρο για τόν καθορισμό τών ώρών εργασίας, επειδή όμως αυτό θα απαιτήσει ιδιαίτερη έρευνα για κάθε είδος εργασίας, άφησε ο νόμος σε Βασιλικά Διατάγματα να καθορίσουν για κάθε είδος τó ανώτατο όριο τής εργασίας ύστερα από γνωμοδότηση τού ανώτατου Συμβουλίου εργασίας.

Με τó νόμο αυτό, πού δώσαμε εδώ ένα μικρό σκίτσο, ελπίζουμε πώς θα έχουμε μιá μεγάλη καλλιτέρευση τής θέσεως τού εργάτη, για όφέλεια όχι μόνον τής εργατικής τάξεως, αλλά και τής ελληνικής βιομηχανίας.

Τους άλλους νόμους θα ίδουμε στο επόμενο φύλλο.

KYBOS

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Τετάρτη 22 τού Φλεβάρη — Τρίτη 28 τού Φλεβάρη

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ. Είχαμε αποφασίσει να μην ξανασχοληθούμε με τó ανάξιο λόγου πιά πρόσωπο τού ανισόρροπου γεροντάκου, γιατί, όπως κατάντησε, δέν είναι να τότε λογαριάζει κανένας σοβαρά. Μά τις τελευταίες μέρες κυκλοφόρησε μιá φωτογραφία του σαν υποψήφιου βουλευτή με τις εξής λέξεις κάτω άπ' αυτή: «Κατέρχομαι εις τόν βαρύν εκλογικόν άγώνα, όπως σώσω τήν εθνικήν γλώσσαν, έξ τής εξαρτάται ή διαιώνισις τής φυλής και ή αξιοπρέπεια τής Έκκλησίας. Δέν επιθυμώ να λάβω λευκήν ψήφον παρά τών στεργόντων να εκδαρβαρώσωσι τόν μυστικόν δειπνον εις κρυφó τσιμπούσι». Αυτός πού γράφει τó αναίσχυντο αυτό ψέμα, αυτός πού εξευτελίζει μιá θρησκευτική τελετή, αυτός πού διασέρνει έτσι τήν αξιοπρέπεια τής Έκκλησίας (πού έρχεται να σώσει!) υπογράφεται «Μέγας διδάσκαλος τών Έλληνικών γραμμάτων τής μεγάλης Έκκλησίας». Παράδινουμε στη Μεγάλη Έκκλησία τó συκοφάντη όσο δέ μάς δείξει ποιός άλλος έξόν άπ' αυτόν και τούς όμοίους του ειπε *κρυφó τσιμπούσι τó μυστικó δειπνο* — και για τήν ώρα σημειώνουμε πώς με τή δήλωσή του εκείνη ούτε τού ίδιου τού έαυτού του και τών πιστότερων όπαδών του τήν ψήφο δέν άξιζει!

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΝΑΡΕΣ. Στην πολιτικό του λόγο

πού έβγαλε στα Τρίκαλα ο Πρωθυπουργός διατύπωσε και με λόγια, τι άλλως τε μάς λέν τά έργα του. Έχουν καθήκον, ειπε, οι πολιτικοί άνδρες να γυρίζουν τις επαρχίες, όταν μέν είναι Κυβερνήτες για να λογοδοτουν κι όταν είναι αντιπολιτευόμενοι για να δίνουν τó πρόγραμμα πού μ' αυτό ζητάν να ρίξουν τήν Κυβέρνηση. Πολύ πολύ σωστά. Ός τόσο τήν αλήθειαν αυτή δέν τήν ένοιωσαν ακόμα οι παλιοι πολιτικοί. Ο κ. Θεοτόκης περιορίστηκε στην Κέρκυρα, ο Μαυρομιχάλης δέν ακούστηκε — κι ο Ράλλης, αυτός μιλάει, τήν εποχή πού ο Πρωθυπουργός τίμια και σεμνά δίνει τó πρόγραμμά του θετικό και γεμάτο έννοια, με γλώσσα πού ταιριάζει μόνο στις ταβέρνες και για πράματα πού μόνο άηδία προκαλούν. Ο κ. Ράλλης δέ βρήκε κανένα σημείο τού προγράμματος τού Πρωθυπουργού για ν' αντικρούσει μόνο δέν ντράπηκε άρχηγός κόμματος αυτός να λείει τó Βενιζέλο φυγόστρατο και να τόν άπειλει να τόν ντύσει με χαλί μύλις γίνει Πρωθυπουργός (ελαρότης). Και τó τελευταίο μέν αυτό βέβαια ούτε ο ίδιος δέν τó πιστεύει — μά κ' οι λίγοι άκδμα σοβαροι άνθρωποι πού θάν τούδιναν ψήφο πιστεύω πώς πολύ θα τó σκεφτούν πιά. Πιστεύαμε πώς ο κ. Ράλλης, πού σχετικώς άπ' τούς παλιούς ειχε λιγώτερο βουτηχτεί στη συναλλαγή θάρχότανε μετανοιωμένος και με τήν άπόφαση να πολεμήσει τίμια φανταζόμαστε κ' έμεις πώς ή παρουσία του στην αντιπολίτευση θα ειταν χρήσιμη. Σήμερα, ύστερα άπ' τούς λόγους του βλέπουμε — και μαζί μας κάθε σοβαρός άνθρωπος — τήν πλάνη μας. Γι' αυτό δέν άμφιδάλουμε πώς κανένας πού πονεί αληθινά για τόν τόπο αυτό δέ θα διστάσει να *μαυρίσει* τούς αδιόρθωτους αυτούς. Τέτοια αντιπολίτευση δέ μάς χρειάζεται κ' ή αντιπολίτευση πού μάς χρειάζεται ειμαστε βέβαιοι πώς θάρθει άπ' άλλου, όχι από ξεχαρβαλωμένα κεφάλια.

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ. Είναι να τó πιστεύει κανένας; Μέσα στην πρωτεύουσα τού Έλληνικού Βασιλείου, στον είκοστόν αιώνα, έρχεται ένας βρώμικος ανισόρροπος και χιλιάδες άνθρωποι όλων τών κοινωνικών τάξεων («γρηές, γέροι, χωροφύλακες, παντρεμένες και άνύπαντρες, στρατιώται, μαθηταί, κοριτσάκια, δεσποινίδες, άξιωματικοί, πολύ καθώς πρέπει πολιται», καθώς γράφει ή «Ακρόπολη» τής Πέμτης) πέφτουν στα γόνατα μπροστά του και κοιτάζουν στα μάτια τόν ουρανοκατέβατο!! Πόσες σκέψες γεννάει στο μυαλό τó φαινόμενο αυτό! Κ' έπειτα βρίσκονται άνθρωποι πού δέ νοιώθουν πόσο αναγκαία και πόσο επείγουσα είναι ή μόρφωση τού λαού μας! Ός

τόσο ένα είναι τὸ εὐτύχημα πὺς χάρη στὴν πρόοδο τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ὁ ἅγιος Καλαμπόκας βρέθηκε πὺς πάσχει ἀπὸ θρησκευτικὸ παραλήρημα μὲ ψευδαισθήσεις τῆς ἑρασης καὶ τῆς ἀκοῆς. Ἔτσι ξέμπλεξε σήμερα ἡ ἐπιστήμη τοὺς πιστοὺς ἀπ' τὸν προφήτη καὶ ἅγιο τους. Πόσες σκέψεις δὲ γεννᾷται καὶ τὸ φαινόμενο αὐτό!

ΠΡΟΜΗΝΥΜΑΤΑ. Θέλετε νὰ μάθετε τί φρονεῖ καὶ ἡ Α. Ε. ὁ κ. Πῶπ γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν στὸ νομὸ Ἀττικοβοιωτίας; Παντοῦ, λέει, ἀκούγεται «Εἰκοσιδύο μαῦρα» ὥστε νὰ μπορεῖ κανένας ἀπὸ σήμερα «νὰ προεικάζῃ ἀσφαλῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς» — κι αὐτὸ εἶναι, καθὼς γράφει ἄλλοῦ, πὺς μόλις θὰ ἐπιπλευσῇ ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους ὁ Πρωθυπουργός, ἂν καὶ κι αὐτοῦ ἡ τύχη εἶναι ἀμφίβολη (φύλλο τῆς Δευτέρας, κύριο ἄρθρο). Μὰ στὸ Τουμπουχτοῦ ζεῖ ὁ κ. Πῶπ ἡ γιὰ Ζουλοῦ πέρασε τοὺς λίγους πιά εὐτυχῶς ἀναγνώστες τῆς ἐφημερίδας του γιὰ νὰ γράφει μὲ τέτοιο θράσος; Μὲ τοὺς δέκα μπράβους καὶ τὰ ἑκατὸ χαμίνια κερδίζονται οἱ ἐκλογές ἢ μὲ τίς πρόστυχες βρισιές τοῦ κ. Ράλλη καὶ μὲ τίς ἀπειλές πὺς θὰ αἱματοκυλίσει τὴν Ἀθήνα; Κ' ἕνας μόνον ἂν χάσει ἀπ' τὸν Κυβερνητικὸ στυδασμὸ γιὰ νὰ πάρει τὴ θέση του ὁ κ. Ράλλης ἢ κανένας ἀπ' τοὺς δικούς του, πρέπει νὰ τὸ θεωρήσουμε ὡς ἐθνικὸ δυστύχημα καὶ ν' ἀπελιπτοῦμε γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας. Εὐτυχῶς αὐτὸ τὸ ἐνοίωσε καλὰ ἡ ἀμόλυνη μάζα τῶν ἐκλογέων τοῦ νομοῦ κ' ἔτσι τὸ ἀποτέλεσμα ἴσως ξαναφέρει στὶς αἰσθήσεις του τὸ διευθυντὴ τῶν «Ἀθηναί» πὺ φαίνεται νὰ τίς ἔχασε.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ. Ἡ «Ἐστία» κ' ἡ «Πατρὶς» δημοσιεύουν καιρὸ τώρα γράμματα καὶ τηλεγραφήματα Ἑλλήνων ἀπ' τὸ Ἐξωτερικὸ πὺ συνιστοῦν στοὺς συγγενεῖς τους νὰ ψηφίσουν τοὺς Βενιζελικούς. Ξανατυπώνουμε ἐδῶ τὸ χαρακτηριστικὸ μέρος ἀπὸ ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸ Αἰουελ: «... Πῆς τοῦ Χρήστου νὰ ψηφίσῃ μόνον τοὺς Βενιζελικούς ὑποψηφίους, ἂν πονᾷ τὴν πατριδα. Μόνον ὁ Βενιζέλος μᾶς ἔκανε νὰ μὴ ντραπέμαστε νὰ λέμε ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες ἐδῶ πὺ ζοῦμε στὰ ξένα. Αὐτὸ τοῦ τὸ ζητάω ἐγὼ. Γ. Δημόπουλος». Πόσα λὲν οἱ γραμμὲς αὐτές!

ΝΑ ΚΛΕΙΣΕΙ. Ὁ ἀντιπρότανης κ. Ζολώτας, μιλώντας γιὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Πανεπιστημίου στὴν

Πρυτανεία του, ἀνάφερε πὺς ἀπ' τοὺς 1271 νέους φοιτητὲς πὺ γράφτηκαν 709 ἑφτακόσοι ἐννιά γράφτηκαν στὰ νομικά, 265 στὴν ἱατρικὴ καὶ 297 σὲ ἄλλες τίς ἄλλες σχολές. Δὲ θὰ κάνουν ἐντύπωση στὸν κ. Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας τὰ νοῦμερα αὐτά; Στὴ Βαυαρία ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας βλέποντας τὴν ὑπερπαραγωγή τῶ νομικῶν ἔκανε ἐντονη ἐγκύκλιο ἀποτρέποντας τοὺς φοιτητὲς νὰ γραφοῦν στὰ νομικά· κ' ἐκεῖ, εἶναι ἀκόμα πολλὸ μακρὰ ἀπ' τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου μας, δπου ἔχουμε δικηγόρους γραφεῖς ὑπουργείων, δικηγόρους βοηθὸς δικηγόρων μὲ σαράντα δραχμὲς τὸ μῆνα! Τὸ κακὸ ἔχει φτάσει πιά στὸ ἀπροχώρητο καὶ χρειάζονται σύντονα μέτρα, αὐστηρότατα. Ἀπ' τοὺς ἀπόφοιτους τοῦ Πανεπιστημίου βγαίνουν οἱ ἀργόμιστοι, οἱ μπράβοι, οἱ μαγκουροφόροι — προϊόντα ὄχι καὶ πολλὸ εὐχάριστα γιὰ ἕναν τόπο πὺ θέλει νὰ ζήσει. Ἄν τέτοιους ἐπιστήμονες πρόκειται νὰ βγάζει ἡ νομικὴ σχολή, ἂν τέτοιος εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου νὰ γίνῃ τὸ φυτώριον τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς μὲ ἐξοδα μάλιστα τῶσων χιλιάδων δραχμῶν σὲ μισθοὺς Καθηγητῶν, ἕνα μένει μέσο σωτηρίας — νὰ κλείσει.

ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ. Ἀξιοθαύμαστη τέλος πάντων εἶναι ἡ γονιμότητα τοῦ Πρωθυπουργοῦ· κατορθώνει τὰ ἴδια πράγματα νὰ τὰ παρουσιάζει μὲ τόσο διάφορη μορφή, ὥστε νὰ νομίζει κανένας πὺς διαβάζει κάθε φορὰ κάτι καινούργιο. Ἔτσι παρουσιάζουν τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον ὅλοι οἱ λόγοι πὺ ἔδγαλε στὸ διάστημα τῆς περιόδου του ὁ Πρωθυπουργός, πὺ ἀναδείχεται ἔτσι καὶ ὁ καλύτερος ρήτορας πὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξει ὁ τόπος μας. Σὲ κάμποσα μέρη μάλιστα μίλησε ὁ κ. Βενιζέλος καὶ στὴ δημοτικὴ — καὶ θὰ ἄξιζε ἀκόμα περισσότερα συγχαρητήρια ἂν τὴ ζωντανὴ γλώσσα μεταχειριζότανεν σ' ὅλους τοὺς τόσο ζωντανούς λόγους του. Ἄς ἐλπίσουμε πὺς θὰ φτάσει κι αὐτοῦ ἕνα τόσο γόνιμο μυαλό.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

© ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Κεῖνοι οἱ Ἀθηναῖοι φημεριδογράφοι πὺ ἴσαμε χτὲς καμωνόντουσαν τὸν ἐπαναστάτη καὶ σήμερα βρίζουνε σὰ μεθισμένοι ἀμαξάδες τὸ Βενιζέλο, μᾶς βεβαιώνουνε πὺς ἀπὸ τούτη τὴν ἐκλογὴ ἀρχινᾷ ἡ ἀληθινὴ ἐπανάστασις. Τὸ παραδεχόμεστε καὶ γι' αὐτὸ τὸ σύνθημα γιὰ τοὺς ψηφοφόρους τῆς Ἀττικοβοιωτίας μεθαύριο πρέπει νάναί: «Τὸ Βενιζέλο καὶ τοὺς εἰκοσιδύο τοῦ στυδασμοῦ του».

— Τ'ἀγριώτερα «Ρά» στὴν προχθεσινὴ διαδήλωσι τοῦ

Ράλλη βγήκανε, λένε, από τὰ λαρόγγια τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Δήμου. Πολύ φιλελεύθερος καὶ πολύ ριζοσπάστης καὶ ὁ Δήμαρχός μας, καὶ νὰν τονὲ χαιρόμαστε!

— Ἐμεῖς οἱ δημοτικιστὰδες, ἀναφορικὰ μὲ τὸ Ζήτημά μας, δὲν μπορούμε νᾶμασῆ καὶ τόσο ἐνθουσιασμένοι, μὲ τὸν κ. Βενιζέλο. Τὸ ἐναντίο μάλιστα, ἀφοῦ ὁ Ράλλης, στὰ Ὀρεσטיακά, τὸν ἀρπαξὲ τὸ γεροσαλτιμπάγκο Μιστριώτη ἀπὸ τὸ γιανὰ καὶ τοῦ κόλλησε, μὲ πυρωμένο σίδηρο στὸ κούτελο καὶ μ' ἓνα βούλευμα, τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «ΑΚΑΤΑΛΟΓΙΣΤΟΥ», ἐνῶ ὁ Βενιζέλος τονὲ φοβήθηκε καὶ ἄψισε νὰ περαστῆ στὸ Σύνταγμα τὸ ἀνελεύθερο καὶ ἀτιμωτικό γιὰ τὴ γλώσσα ἄρθρο. Ὡστόσο σήμερα τάφινουμε δὲ αὐτὰ καταμέρος καὶ βλέπουμε γενικὰ τὸ συμφέρο τοῦ Ἔθνους. Καὶ τὸ συμφέρο τοῦ Ἔθνους ἀπαιτεῖ σήμερα νὰ βγῆ ἀπὸ τὶς κάλπες ὁ Βενιζέλος μὲ μεγάλη πλειονοψηφία.

— Σ' ἓνα τραμί τῆς Ὁμόνοιας, τὴν περασμένη Δευτέρα τὸ δειλινὸ, ὡσεὶ πέντε ἢ ἄρα, ἀνταμωθήκανε τρεῖς πολιτικὲς κορυφές, ὁ Μιστριώτης, ὁ Δούφας καὶ ὁ Σαμψάκος, καὶ εἶτανε χαρὰ Θεοῦ νὰν τοὺς βλέπει κανεὶς νὰ συζητοῦνε σοβαρὰ γιὰ τὴ μελλούμενη πολιτικὴ δράσι τους. Ὁχι

μιά μικροσκοπιὰ Ἑλλάδα, μὰ καὶ μιὰ Εὐρώπη ἀλάκαιρη μπορούνε νὰ τιμήσουν τρεῖς τέτιες κορυφές!

— Ἀῤῥιο Κεριακὴ, στὶς 6 τὸ δειλινὸ, στὸ Ὁδεῖο ἢ Β' «Διάλεξη—Συναυλία» τῆς κ. Ἀῤῥας Θεοδοροπούλου μὲ θέμα τὸν Μπετόβεν—τρεῖς σονάτες καὶ δυὸ τραγοῦδια του. Στὴ συναυλία θὰ λήβουνε μέρος καὶ οἱ δεσποινίδες Πανᾶ (πιάνο) καὶ Γκίνη (τραγοῦδι).

— Τὴν περασμένη Πέμπτη, 23 τοῦ Φλεβάρη, στὴ «Φοιτητικὴ Συντροφιά» μίλησε ὁ κ. Σταταλᾶς φοιτ. Φιλολογίας, γιὰ τὸ Σολωμό. Μὲ τὴν ὀμίλια του, τὴν πολὺ μελετημένη, ὁ κ. Σταταλᾶς προσπάθησε νὰ δώσει μιὰν ὁμορφὴ εἰκόνα τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ καὶ νὰ δώσει μαζὶ καὶ μιὰ καινούργια κατεύθυνση στὸν τρόπο πού χρειάζεται κανεὶς γιὰ νὰν τὸ μελετήσῃ.

— Κάθε Κεριακὴ ἢ Συντροφιά κάνει ἐκδρομὲς πού πηγαίνουν ὅσοι θέλουν ἀπὸ τοὺς συντρόφους.

— Κ' ἓνα σπαρταριστὸ βαρβαροπάζαρο: «Πάντες οἱ Ἰπουργοὶ θὰ μεταβῶνιν εἰς Νανκιν ὅπως ΟΜΝΥΣΟΥΝ πίστιν εἰς τὴν Δημοκρατίαν» («ΕΦΗΜΕΡΙΣ» 29 Φεβρ. σελ. 4, στήλη 2).

ΥΠΕΡΩΚΕΑΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΥΠΕΡΩΚΕΑΝΙΑ ΤΤΜΟΠΛΟΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

“ΑΘΗΝΑΙ,, ΤΟΝΩΝ 16,000 ‘ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ,, ΤΟΝΩΝ 15,000

ΜΕ ΔΙΠΛΟΥΣ ΕΔΙΚΑΣ ΔΙΠΛΑΣ ΜΗΧΑΝΑΣ ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΑΣ ΕΙΣ ΑΝΤΟΧΗΝ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΕΙΑΝ

ΔΟΚΙΜΑΣΜΕΝΗΣ ΤΑΧΥΤΗΤΟΣ 15 ΜΙΛΛΙΩΝ

Διαμερίσματα επιβατῶν ἀνεϊώτατα. — Αἰθουσαι πολυτελεῖς Α' καὶ Β' θέσεως, Καπνιστήρια ἰδιαίτερα αἰθουσαι Κυριῶν, Μουσικῆς, Ἐστιατορίου. — Νοσοκομεῖον, ἀπολυμαντικὸς κλιβανος, Δουτρώνες, Κουρτεῖον, Πανοπωλεῖον, Καφφενεῖον, Ζυθοπωλεῖον. — ΔΕΥΤΕΡΑ ΘΕΣΙΣ καινουργῆς μὲ 200 κλίνας. — Θέρμανσις διὰ Καλοριφέρ εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν Μεταναστῶν. — Ἰδιαίτερα τραπέζαρια Μεταναστῶν.

Ἡλεκτρικὸν φῶς, ἀσύρματος τηλέγραφος

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΤΑ 20 ΗΜΕΡΑΣ

ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΜΕΣΩ ΚΑΛΑΜΩΝ-
ΠΑΤΡΩΝ ΚΑΤ' ΕΥΘΕΙΑΝ ΔΙΑ ΝΕΑΝ ΥΟΡΚΗΝ

ΤΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ

«ΑΘΗΝΑΙ»

ΤΗΝ 17 ΜΑΡΤΙΟΥ 1912

ΔΙ' ΕΠΙΒΑΤΑΣ, ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΑΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΝ ΑΠΕΥΘΥΝΤΕΟΝ

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ παρὰ τῆς Γενικῆς Πράκτορι τῆς Ἀτμοπλοίας Λεωφόρος Αἰγίως Ν, 5,

ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ εἰς τοὺς κατὰ τόπους ΥΠΟΠΡΑΚΤΟΡΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΡΑ Τῆς ΓΕΝΙΚῆς ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΟΔΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΑΝΘΘΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ